

અધ્યાત્મ

- આધ્યાત્મિક વિકાસની નવી જ ક્ષિતિજ ખોલતું ગુજરાતી માસિક છૂટક નકલ ૮-૦૦ વાર્ષિક લવાજમ દેશમાં રૂ. ૨૫/- આજીવન ૨૫૧/- વિદેશમાં વાર્ષિક રૂ. ૫૦૦/ (વિમાનથી) આજીવન ૫૦૦૦/-
- સંસ્થાપક : પ. પૂ. યોગેશ્વરજી સર્વમંગલ ચે. ટ્રસ્ટ સ્વર્ગારોહણ, દાતારોડ, અંબાજી, ૩૮૫૧૧૦).
 - તંત્રી-સંપાદક : શ્રી નારાયણ હ. જાની.
 - પ્રકાશન અને પ્રાપ્તિસ્થાન : ૬ વૃંદાવન ફ્લેટ, હવેલી પાસે આતાભાઈ ભાવનગર-૧. ફોન : ૨૫૭૨૫૦૨, ૨૫૬૫૮૧૧
 - ADHYATMA email Addres: adhyatma_editor@yahoo.co.in
 - You can know about Shree Mahatmajji & Shree Maa from Website "SWARGAROHAN.ORG"
 - અધ્યાત્મના સહાયક સ્વજનો : ૧. શ્રીગોરધનભાઈ કલોલા (કલ્યાણ) ૨. શ્રી જયોત્સ્નાબેન બી.ત્રિવેદી. ૩. શ્રી આશીષ ગોહિલ-avgohil1@gmail.com
 - તંત્રી, મુદ્રક અને પ્રકાશક : નારાયણ હ. જાની.
 - મુદ્રણસ્થાન : રાધેશ્યામ પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ, LIG167, આનંદનગર, ભાવનગર-૧
- ★ લેખકોને નિમંત્રણ ★
- અધ્યાત્મમાં લેખો, ભજનો કે ગીતો મોકલાવવા લેખકોને નિમંત્રણ છે. અધ્યાત્મની ભાવનાને અનુરૂપ જ લેખો સ્વીકારવામાં આવશે.
 - લખાણ કાગળની એક બાજુને સારા મોટા અક્ષરે લખેલું હોવું જરૂરી છે.
- ★ અધ્યાત્મ અંગે સૂચનો ★
- ગ્રાહકોને ગ્રાહક નંબર સરનામા સાથે લખવામાં આવે છે તે નોંધી લેવો.
 - 'અધ્યાત્મ' જો આપને ગમ્યું હોય તો આપના પરિચિત વર્ગમાં તેના ગ્રાહકો વધે તેવું આપ કરતાં રહેશો.
 - લવાજમ માટે મનીઓર્ડર, ડીમાન્ડ ડ્રાફ્ટ 'સર્વમંગલ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ'ના નામનો શ્રીનારાયણ હ. જાની, ૬ વૃંદાવન ફ્લેટ, હવેલી પાસે, આતાભાઈ, ભાવનગર(ફોન-૨૫૭૨૫૦૨)ને મોકલવા વિનંતી છે.
 - 'અધ્યાત્મ' દર માસની ૧૭ તારીખે પ્રસિદ્ધ થશે. કોઈ કારણે એકાદ અઠવાડિયા સુધી અંક ન મળે તો સ્થાનિક ટપાલ કચેરીમાં તપાસ કર્યા પછી અત્રે જણાવવું. સિલિકમાં હશે તો જરૂર મોકલી અપાશે.
 - પત્રવ્યવહાર કરતી વખતે ગ્રાહક નંબર લખવાથી વધુ સરળતા રહેશે.
 - આ અંકના ટાઈટલ પેઈજ સાથે કુલ પાના ૬૮.

You can know about Shree Mahatma Yogeshwarji & Shree Maa Sarweshwari from Website 'swargarohan.org'

✪ અનુક્રમણિકા ✪

‘સ્વ’ને ઓળખો	જયોતિબેન થાનકી	૩
શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત	મા સર્વેશ્વરી	૬
આસ્થાને આશરે	ડૉ. પદ્મા ફડિયા	૧૨
પૂ. મહર્ષિની સંનિધિમાં	અનુ. યોગેશ્વરજી	૨૧
વાસ્તવિક સંબંધ પ્રભુ સાથે	સ્વામી રામસુખદાસ	૨૬
રોજ પ્રભુને ‘થેન્ક યૂ’ કહેજો	ગુણવંત શાહ	૩૧
કપુરામાં ઉજવાયો પૂ. માનો દીક્ષાદિન	પ્રગતિ જાની	૩૫
આરોગ્ય શિબિર	શિબિરાર્થી	૩૮
સ્વર્ગારોહણ તીર્થભૂમિમાં ત્રિરંગો લહેરાયો	સુકૃતિ જાની	૪૦
શાન્તાશ્રમ (દેવપ્રયાગ)થી સ્વર્ગારોહણ	તંત્રી	૪૨
જીવનની ઉન્નતિના બાર મહામંત્રો	શ્રદ્ધેયથી આત્માનંદજી	૪૪
ગ્રાહકોને ખાસ સૂચના	વ્યવસ્થાપક તથા તંત્રી	૪૫
સાધના	પુરાતન ભુચ	૪૬
શરીરના સૃષ્ટિ સાથેના સંબંધનું વિજ્ઞાન	વિનોબાજી	૫૧
પૂ. માની ઇટાલી યાત્રા વેનીસથી ફ્લોરેન્સ	મા સર્વેશ્વરી	૫૭
રસેશ્વરી	શ્રી યોગેશ્વરજી	૬૧

‘સ્વ’ ને ઓળખો

—જ્યોતિબેન થાનકી

‘સ્વ’ ને ઓળખવું એટલે પોતાના સાચા સ્વરૂપને જાણવું. પોતાનું સાચું સ્વરૂપ એટલે અંતરમાં રહેલો પરમાત્માનો દિવ્ય અંશ. જે આપણા સમગ્ર અસ્તિત્વનો આધાર છે. ચાલક છે. શક્તિ છે. પ્રેમ, જ્ઞાન, સત્ય સંવાદિતા એ તેનાં લક્ષણ છે. અત્યાર સુધી તો જીવનની અવિરત દોડધામમાં એના તરફ બિલકુલ ધ્યાન ગયું જ ન હતું. પણ હવે નિવૃત્તિમાં ખરેખર તો કરવાનું સાચું કામ તો એને જ ઓળખવાનું છે. આપણે કોણ છીએ, પૃથ્વી ઉપર આપણે શા માટે આવ્યાં છીએ. મનુષ્ય જીવનનો ઉદ્દેશ શો છે? આ બધા પ્રશ્નોનો ઉકેલ તો ખરેખર જીવનની સમજ આપે ત્યારે શરૂઆતમાં જ મેળવી લેવો જોઈએ. એ પછી જ સાચી રીતે જીવન જીવવાનો આનંદ મળે. પણ યુવાનીમાં કાર્યગતિનો વેગ એટલો પ્રચંડ હોય છે કે ત્યારે આવા કોઈ પ્રશ્નો ઉદ્ભવતા નથી અને પ્રસંગોપાત ઉદ્ભવે તો તેના ઉપર ધ્યાન આપી શકાતું નથી. પરંતુ હવે ‘સ્વ’ તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત થવાથી બહારની દુનિયાની સમસ્યાઓ આપોઆપ ઓછી થવા લાગશે અને જેમ જેમ ‘સ્વ’ સાથે એકરૂપતા દૃઢ થતી જશે તેમ તેમ શાંતિ, સ્થિરતા, સમતા, વિશાળતા, પ્રેમ, ઊંડી સમજ ને જ્ઞાન આપોઆપ હૃદયમાંથી જાગી ઊઠશે. કારણ કે આ બધું જ આપણા ‘સ્વ’ની અંદર જ રહેલું છે. ‘સ્વ’ની પ્રાપ્તિ માટે સદ્ગુરુનું માર્ગદર્શન મળી શકે તો ઉત્તમ. નહીંતર અંતરમાં રહેલા એ જગદ્ગુરુ પરમાત્માનું સીધું માર્ગદર્શન પણ મેળવી શકાય છે. તીવ્રભાવે પરમાત્માને પ્રાર્થના કરવાથી કે

“અંતરમાં રહેલા હે પ્રભુ તમે જાગૃત થાઓ. તમને મળવાનો રસ્તો તમે જ બતાવો.” પૂર્ણ એકાગ્રતાથી આવી પ્રાર્થના કરતાં હૃદયનું દ્વાર અવશ્ય ખૂલે છે. પરમાત્મા પોતે જ પોતાની સમીપ લાવી દે છે. શ્રી માતાજી કહે છે કે તમે “એકાગ્રતાથી, તીવ્રતાથી અને સાચા દિલથી આ માટે પ્રયત્ન કરો તો પરિણામ ચોક્કસ આવે જ છે.” અને એક વાર મનુષ્ય પોતાના સાચા સ્વરૂપ વિશે જાગૃત બને પછી જીવનના રહસ્યને પામી શકે છે. જીવનના હેતુને જાણી શકે છે. આમ આંતર પ્રાર્થના, ધ્યાન, સદ્ગ્રંથોનું વાંચન—મનન—ચિંતન આ બધાં પણ ‘સ્વ’ ને ઓળખવામાં સહાયરૂપ બને છે.

શ્રી માતાજી કહે છે; આ પ્રયત્ન માણસ ગમે ત્યારે શરૂ કરી શકે છે. તમે તદ્દન નાનાં હો ત્યારે પણ તમારી જાતનો અભ્યાસ કરવો શરૂ કરી શકો છો. તમારી જાતને જાણવાનું અને તેના ઉપર થોડું થોડું કરીને કાબૂ મેળવવાનું કરી શકો છો અને લોકો જેને ઘડપણ કહે છે, તેવી સ્થિતિએ તમે પહોંચ્યા હો, તમને ઘણાં વરસો થઈ ગયાં હોય ત્યારે પણ તમે તમારી જાતને વધુ જાણવા માટે પ્રયત્ન કરો અને તમારી જાત ઉપર વધુ ને વધુ કાબૂ મેળવવા પ્રયત્ન કરો તો એમાં કદી પણ વધુ પડતું મોડું થઈ જતું નથી.

ભલે યુવાની બાહ્ય ભૌતિક વિકાસમાં વીતી ગઈ હોય, પણ ઉત્તરાવસ્થામાં અંતરમાં રહેલા ભગવાન સાથેનો નાતો પાછો મેળવી જ લેવો જોઈએ. વેદકાળના ઋષિઓએ એટલે જ નિવૃત્તિના કાળને વાનપ્રસ્થકાળ ગણાવી આ આશ્રમનું મુખ્ય ધ્યેય પરમાત્માની ઓળખ કરવા માટેનું ગણાવ્યું છે. પોતાની જાતને ઓળખવાનું ગણાવ્યું છે. આ ગાળામાં જો આ કાર્ય સિદ્ધ

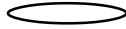
ફેબ્રુઆરી : ૨૦૧૪

૫

થઈ જાય તો સમગ્ર મનુષ્યજન્મ સફળ થઈ જાય છે. આ સંદર્ભમાં શ્રી માતાજી કહે છે કે, જીવનમાં પ્રયત્ન કરવા જેવી એક માત્ર વસ્તુ આ જ છે. હું મારા અંગત અનુભવથી કહું છું કે પોતાની અંદર ભાગવત સંકલ્પની સતત અભિવ્યક્તિ કરનાર વ્યક્તિ બનવું એ જ પ્રયત્ન કરવા જેવી વસ્તુ છે. આખી દુનિયામાં એનાથી રસપ્રદ બીજી કોઈ બાબત જ નથી. જો તમે આ પ્રયત્ન કરવો શરૂ કરશો તો તમને જણાશે કે તમારું જીવન રસથી ભરેલું છે. સામાન્ય માણસની જિંદગીનો ઓછામાં ઓછો ત્રીજો ભાગ એક પ્રકારના શુષ્ક ઢસરડામાં જ વીતી જાય છે. હું ત્રીજો ભાગ કહું છું પણ કેટલાકની તો બે તૃતીયાંશ જિંદગી શુષ્ક અને કંટાળા ભરેલી વ્યતીત થઈ જાય છે. પણ આ પ્રયત્નથી (સ્વ ને જાણવાનો) બધું જ વરાળ થઈને ઊડી જાય છે. અને પછી દરેક ચીજ, નાનામાં નાની વસ્તુ, નાનામાં નાનો સંપર્ક, ઓછામાં ઓછા શબ્દોથી વાતચીત, કોઈક વસ્તુનું અમસ્તુ અસ્થાને હોવું, બધું જ સજીવન અને રસપૂર્ણ બની રહે છે.

આમ ઉત્તરાવસ્થામાં સાચા સ્વરૂપને—પ્રભુને મેળવીને, શુષ્ક, નિરસ, વેરાન પાનખરને પ્રભુના પ્રેમ પ્રકાશ અને આનંદ પુષ્પોથી સભર એવી સદાય વસંતમાં આપણે પલટાવી શકીએ છીએ. અને એ જ તો છે :

પૃથ્વી ઉપરના જીવનની પરમ સાર્થકતા.

૬

અધ્યાત્મ

અધ્યાત્મ

વરદ હસ્ત પ્રભુ તમારો, સદાય રહેજો જીવન સહારો
—મા સર્વેશ્વરી

વર્ષ : ૩૬ ફેબ્રુઆરી—૨૦૧૪ અંક ૫

શ્રી યોગેશ્વર કથામૃત

—મા સર્વેશ્વરી

સ્થળ:—ગૌરીકુંડથી કેદારનાથ, જેઠ સુદ તેરસ

તા.૦૪/૦૬/૮૨ શુક્રવાર

વહેલી સવારે કેદારેશ્વર મહાદેવના દર્શન કરવાનાં છે. ગૌરીકુંડ ઉપર ગરમ પાણીના કુંડ છે. રાત્રે ૧—૩૦ વાગ્યે ત્યાં જઈને સ્નાન કરી લીધું. કુંડ ઉપર કોઈ જ ન હતું. જેથી સ્નાન માટે આનંદ આવ્યો. ગૌરીકુંડમાં ખૂબ ગરમ પાણી આવે છે.

પૂ.શ્રીને કુંડ ઉપર કોઈ નથી માટે સ્નાન કરવા જવા વિનંતિ કરી. પૂ.શ્રીએ થોડી અનિચ્છા દર્શાવી છતાં છેવટે સ્નાન માટે ગયા. પરંતુ પૂ.શ્રી વરસોથી ઠંડા પાણીએ જ સ્નાન કરવા ટેવાયેલા છે, જેથી પાણી અતિશય ગરમ લાગતાં પંચસ્નાન કરી પાછા ફર્યા. અતિશય ગરમ પાણી પૂ.શ્રીના શરીરને અવસ્વસ્થ બનાવે છે. એ વાત જાણ્યા પછી પૂ.શ્રીને સ્નાન માટે સર્વેશ્વરીએ ખોટો આગ્રહ કર્યો એનો ખ્યાલ આવી ગયો.

યાત્રામાં એક દિવસ કપડાં ધોવાની સેવા સર્વેશ્વરીને કઈ આપવી તે અંગે પૂ.શ્રીએ પરમ શક્તિનો સંપર્ક સાધ્યો હતો. તેજ રીતે બદરીનાથ જવા ક્યારે નીકળવું, ત્યાં રોકાવવું કે કેમ તથા ફરી બદરીનાથથી ક્યારે પાછા ફરવું એ અંગે બધા જ નિર્ણય માટે પરમ શક્તિનો સંપર્ક સાધ્યો હતો. તેજ રીતે બદરીનાથ જવા ક્યારે નીકળવું, ત્યાં રોકાવવું કે કેમ તથા ફરી બદરીનાથથી ક્યારે પાછા ફરવું એ અંગે બધો જ નિર્ણય પૂ.શ્રી માટે પરમ શક્તિ કરતી હોય છે. અને તે મંગલ હોય છે.

એજ રીતે કેદારનાથ પણ ક્યારે જવું તે પૂ.શ્રી પોતાની દિવ્યશક્તિથી પરમશક્તિનો સંપર્ક સાધીને કરતા હોય છે. સાથેના સૌ ભાઈબેનોને ખૂબ ઉતાવળ હતી. જલ્દી પહોંચવાની જલ્દી પાછા ફરવાની. પણ પૂ.શ્રીમાં વિશેષ વિશ્વાસ હોવાથી સૌ પૂ.શ્રી કહે તે રીતે ચાલવાની ટેવવાળા હતા. જેથી ગમે તેવી ઉતાવળ ધરાવનાર ભાઈબેનોને પણ શાંતિ રાખવી પડતી જો કે તેમાં તેમને આનંદ આવતો હતો.

ગઈકાલે પણ જ્યારે પૂ.શ્રીની ગાડી ગૌરીકુંડ આવી ત્યારે બપોરે લગભગ બે થયા હતા. સાથેની બંને ગાડી બપોરે ૧૧૥ વાગે આવી ગઈ હતી જેથી તે સૌ ભાવિકોની ગણતરી આજે જ કેદારનાથ તરફ પ્રયાણ કરવાની હતી. માર્ગમાં એક મુકામ કરવાની હતી. પરંતુ પૂ.શ્રીએ કહ્યું આવતી કાલે સવારે જ જઈશું, જેથી સૌએ શાંતિ રાખી.

જ્યારે ઋષિકેશ આવવાનું બન્યું હતું ત્યારે સૌની ગણતરી બીજે જ દિવસે બદરીનાથ જવાની હતી. પૂ.શ્રીએ બે દિવસ ઋષિકેશમાં જ આરામ કરવો જરૂરી છે, એમ જણાવતાં સૌએ

એ વાત વધાવી લીધી.

તે દિવસોમાં બદરીનાથથી ફરીને આવનાર ભાઈબેનો જ્યારે સૌને મળ્યા ત્યારે તે સૌએ કહ્યું કે બદરીનાથમાં ખુબ વરસાદ ને ઠંડી છે. ત્યારે પૂ.શ્રીની સાથે આવનાર સૌને થયું, સારું થયું આપણે બદરીનાથ ઉતાવળ કરીને ન ગયા તે, નહીંતર હેરાન થવું પડત. ઋષિકેશમાં જ રોકાયા તે ઘણું ઉત્તમ થયું.

અનુભવે પૂ.શ્રીની વાત સૌને સમજાય છે. બદરીનાથ પૂ.શ્રી સાથે સૌ પહોંચ્યા ત્યારે જાણવા મળ્યું કે આજે જ આટલો સરસ દિવસ છે. જ્યારે વરસાદ કે ઠંડી નથી. બે દિવસ ઉપર ખૂબ જ વરસાદ ને ઠંડી હતી.

બદરીનાથમાં જ્યારે સૌનો પ્રવેશ થયો ત્યારે સૂર્યનારાયણનાં દર્શન થયાં. બીજે દિવસે જ્યારે નીકળ્યા ત્યારે ત્યાં વરસાદની શરૂઆત થઈ રહી હતી. જાણે વરસાદ પૂ.શ્રીની વિદાયની જ રાહ જોતો હોય એવું અનુભવવા મળ્યું.

જ્યાં ગયા ત્યાં વાતાવરણ અનુકૂળ બની જાય છે. જાણે પ્રકૃતિ ઉપર વિજય ન હોય! બદરીનાથમાં પહોંચતાં જ પૂ.શ્રીએ કહ્યું ગીતા મંદિરમાં ઉતારાની તપાસ કરો અને તપાસ કરી તો ક્યાંયે જગ્યા ન મળી. ક્યાંક સારો ઉતારો ન હતો છેવટે ગીતામંદિરમાં જ સારી સગવડ જોવા મળી. ત્યાં જ ત્રણ રૂમ છેવટે મળી ગયા. પૂ.શ્રીના વચનોમાં વિશ્વાસ રાખીએ તો તેમાં સર્વ પ્રકારે કલ્યાણ જ છે, એવું અનુભવવા મળે છે.

આજે કેદારનાથ જવાનું છે. રાત્રે ૨-૦૦ પહાડ ઉપર ઘોડા ઉપર કંડી કે દંડી માં જવું તે નક્કી થતું ન હતું. દંડીનો વિચાર કર્યો જેમાં ચાર ભાઈઓ એક ખુરશી ઉપાડતા હોય છે.

ફેબ્રુઆરી : ૨૦૧૪

૯

પણ એ અંગે પણ પૂ.શ્રીએ પરમશક્તિનો સંપર્ક સાધ્યો તો ઘોડા ઉપર જ જવાની સુચના મળી. સાથે સાથે સારી રીતે પાછા લાવવાની વાત પણ મળી, જેથી પૂ.શ્રીના એ નિર્ણયમાં સર્વેશ્વરીએ વિશ્વાસ રાખ્યો ને છેવટે ઘોડા ઉપર જ જવાનું બન્યું.

એથી રાત્રે ૧-૩૦ વાગ્યે ગૌરીકુંડ ઉપર સ્નાન કરી લીધું ને સ્નાન બાદ થોડી નોંધ કરી લીધી.

સવારે ૫-૩૦ વાગ્યે ઘોડા ઉપર બેસવાનું હતું. સૌ બેઠા. ઘોડા ઉપર બેસવા માટે જાડુ આસન નાંખ્યું. ૬ ફુટ જેટલા માર્ગ ઉપર ઘોડાએ ચાલવાની શરૂઆત કરી. પાછળ પૂ.શ્રીનો ઘોડો હતો. સર્વેશ્વરીની આગળ સાથીદારોના ઘોડા હતા. શરૂઆતમાં થોડો ડર લાગ્યો. પણ પછી એ ડર ન રહ્યો. આનંદ આવ્યો.

દસ વાગ્યાની આસપાસ ૧૫ કિલોમીટર અંતર કાપી કેદારનાથ પહોંચી ગયા. માર્ગ રળિયામણો હતો. ઠેરઠેર ઝરણાં ને બરફના પહાડનાં દૃશ્યો અદ્ભુત હતાં. જંગલચટ્ટી, ગરુડચટ્ટી, રામવાડા, ઘનુષપાણી ને છેવટે કેદારનાથ.

ત્યાં થોડા ચઢાઈવાળા રસ્તે પગપાળા બરફમાં ચાલ્યા. કેદારનાથમાં પ્રવેશતાં જ મંદાકિની નદીનાં દર્શન થયાં. પાણી અતિશય ઠંડું છતાં સ્નાન કરનારા સ્નાન કરતાં હતાં. ઘોડાવાળાઓએ બરફ પડે તે માટે જલ્દી આવી જવાનું હતું મંદિરના દર્શન કર્યા. પૂજા કરી. બધા ઓટલા પર બેસી શિવમહિમ્ન સ્તોત્રનો પાઠ કર્યો. પૂ.શ્રીએ ચણા ને ધાણી ભોજનમાં લીધા. સર્વેશ્વરીએ સૌ સાથે પૂરીશાક લીધાં. સમય થતાં ફરી ઘોડા પર બેઠા. સાંજે ગૌરીકુંડ આવી ગયા.

પણ ઘોડા ઉપર આવતાં ખૂબ જ થાક લાગ્યો હતો જેથી

૧૦

અધ્યાત્મ

જેમતેમ અસહ્ય દર્દ વચ્ચે સૌ થાક અનુભવતા ગૌરીકુંડ આવી ગયા.

અતિશય થાકનું કારણ એકધારી-જતાં ૧૫ કિલોમીટર ઘોડેસવારી ને ૧૫ કિલોમીટર આવતાં ઘોડેસવારી કરી, જેથી અતિ થાક સૌએ અનુભવ્યો.

કેદારનાથમાં ગઈકાલે સપ્ત બરફ વર્ષા હતી. છેલ્લા ત્રણ દિવસની બરફ વર્ષાથી મકાનો પણ બરફથી ઢંકાયેલાં હતાં.

પણ આજે ખૂબ સરસ દિવસ હતો. સૂર્યનારાયણનો સરસ તાપ નીકળ્યો હતો.

દરરોજ બપોર પછી બરફ વર્ષા થતી હતી. પણ આજે ઈશ્વરની કૃપા હતી.

કેદારનાથનું મંદિર નાનું છે પણ આસપાસ બરફના પર્વતો. કેદારનાથ નાનકડું ગામ જ્યાં ધર્મશાળાઓ છે. દસ બાર દુકાનો.

૫/૬/૮૨ શનિવાર ગૌરીકુંડથી ઋષિકેશ

સવારે અસંખ્ય થાકને લીધે થોડું માલિશ સર્વેશ્વરીએ કરાવ્યું. તો જ થોડું ચાલી શકાયું.

દૂધ પીધા બાદ ગૌરીકુંડથી પ્રસ્થાન કર્યું. ગઈકાલનો અસહ્ય થાક છતાં પૂ.શ્રીએ શીર્ષાસિન, વગેરે કર્યું.

સમય થતાં ગાડી ચાલી. રૂદ્રપ્રયાગ થઈ શ્રીનગર બપોરે આવી ગયાં. ભોજનમાં ત્યાં બજારમાં હોટલમાં દાળભાત લીધાં.

દેવપ્રયાગ ચાર વાગ્યે આવી ગયા. કુટિયા ઉપર પૂ.શ્રી સૌને લઈ ગયા. થોડી ચઢાઈનો વિકટ માર્ગ હતો. છતાં સૌ ચઢ્યા. ત્યાં કોઈ નેપાલીબાબા ત્રણ માસથી રહે છે.

ફેબ્રુઆરી : ૨૦૧૪

૧૧

પૂ.શ્રીએ કુટિયાની સમજ આપી. આજે તો તે કુટિયા પાકી ચણી લીધી છે. અંદર સુધારો બહાર પણ સુધારો થયો છે. પૂ.શ્રી જ્યારે રહેતા ત્યારે તો કાચી કુટિર હતી.

કુટિયા ઉપરથી નીચે આવ્યા. સંગમ ઉપર સ્નાન કર્યું.

પૂ.શ્રીના પરિચિત શ્રી મગનલાલ ભટ્ટના ઘરે ગયા. તે સૌ ભાવિક હતાં. થોડી વાર બેઠા પછી ગાડીમાં બેસી ઋષિકેશ ૯ વાગ્યે આવી ગયાં.

(ક્રમશઃ)

★ એટલા મીઠા ન બનીએ કે કોઈ ગળી જાય અને એટલા કડવા પણ ન બનીએ કે કોઈ થૂંકી દે.

★ જે ઊંડો સ્નેહ કરી જાણે છે તેવા માનવી કદી વૃદ્ધ થતા નથી.

★ સંવેદના ક્યારેક આંસુ બનીને આંખોથી છલકાય છે તો ક્યારેક આશીર્વાદ બની આકાશમાંથી વરસે છે.

ફોન : દુકાન : ૨૨૫૮૮૧૨ ઘર : ૨૬૬૪૦૭૮

મોબાઈલ : ૯૩૭૪૭૧૦૩૦૪

દીપક સી. મહેતા

❖ કૃષ્ણા ફિલ્મ્સ એન્ડ સ્ટુડિઓ ❖

૧, શ્યામ એપાર્ટમેન્ટ, કાકડીઆ કોમ્પ્લેક્સ પાસે,
ઘોડદોડ રોડ, સુરત-૩૯૫૦૦૧

૧૨

અધ્યાત્મ

આસ્થાને આશરે

—ડૉ. પદ્મા ફડિયા

સમૃદ્ધિ અમેરિકાથી અભ્યાસ કરીને ચાર વર્ષે હજી હમણાં જ વતનમાં પાછી ફરી. એ પાછી ફરી ત્યારે પોતાની સાથે ઘણું ઘણું નવું લેતી આવી.

પશ્ચિમની નવીન ફેશનમાં તો ગળાડૂબ હતી. રહેણીકરણી, રીતરિવાજો, આચારવિચાર એ બધુંય પોતાની સાથે લેતી આવી.

વધારામાં એ પૂરી નાસ્તિક બની ગઈ હતી.

પોતાની જ ન્યાતના એક મોટે ઘેર એનાં લગ્ન થયાં. એના પતિનું નામ મીનેશ. રંગે, રૂપે અને ગુણે એ ખૂબ જ સરસ. પણ કુટુંબ ભારે ધર્મચુસ્ત. સાસુસસરા, નણંદ, દિયર, જેઠ-જેઠાણી સો જપ-તપ, ધ્યાન અને કીર્તન કરે. તહેવારો પૂરા ઠાઠમાઠથી ઊજવે.

સમૃદ્ધિ પરણીને સાસરે આવી. સાસુને પગે લાગવા એ નીચી નમી ત્યાં તો સાસુ સુમંગલાબેન એના બન્ને હાથ પકડી લેતાં બોલ્યાં :

‘હાં...હાં... પહેલાં દેવને પગે લાગ. એ આપણા કુળદેવતા છે.’

સમૃદ્ધિ વિમાસણમાં મુકાઈ ગઈ.

પરંતુ સૌકોઈ ધમાલમાં હોવાથી, સમૃદ્ધિ દેવને પગે લાગી કે ન લાગી તેની કોઈનેય ખબર પડી નહીં. એ તો ઝટપટ બધાને પગે લાગી, પોતાના રૂમમાં દોડી જતી હતી, ત્યાં એની સાસુએ ફરી બૂમ પાડી કહ્યું :

‘બેટા, હજુ તો મંદિરે જવાનું બાકી છે. જરા ઊભી રહે.’

‘આ વારંવાર મંદિર, ભગવાન, પૂજા, વંદન એ બધુંય શું?’
એમ વિચાર કરતી સમૃદ્ધિને એક વાર તો કહેવાનું મન થઈ ગયું કે, ‘ના, બા, હું ભગવાનને નથી માનતી. મારે કોઈને પગે લાગવું નથી.’

પરંતુ એમ કહેતાં એની જીભ ઊપડી નહીં.

ઘરમાં આવેલા પૂજાના ઓરડામાં એ પ્રવેશી.

જોયું તો ત્યાં મેવા, મિષ્ટાન્ન વગેરેના થાળો પડ્યા હતા.

એક તરફ ભગવાનને અનેક પ્રકારના શુંગારો સજાવવામાં આવ્યા હતા; તો બીજી તરફ ધૂપદીપ, સુગંધ પણ સારી પેઠે સુવાસ અર્પી રહ્યાં હતાં.

‘આ બધું શું? આ પથ્થરની મૂર્તિ અને આ શણગાર! આ ભોજન! આટલો બધો વૈભવ!’ હિંદની આ અંધશ્રદ્ધા પર એને ભારે તિરસ્કાર આવ્યો.

પૈસાની આ બરબાદી પર એને નફરત છૂટી.

એણે સાસુને કહી દીધું : ‘બા, હું ભગવાનને માનતી નથી. આ પથ્થરની મૂર્તિઓને હું પગે નહીં લાગું.’

એટલું કહી એ ત્યાંથી પાછી ફરી.

સુમંગલા તો વહુનો આ જવાબ સાંભળીને અવાજ જ બની ગયાં.

કળ ઊતરતાં એ બોલ્યાં : ‘પણ વહુ!’

‘ના, બા. મને એમાં રસ નથી. હું નહીં નમું.’

‘પરંતુ વહુ! આ તો ભગવાનની માનતા—પૂજા છે.

વરઘોડિયાં પરણીને ઘેર આવે ત્યારે...’

સાસુ તો કહેતાં જ રહ્યાં ને સમૃદ્ધિ તો બહાર નીકળી ગઈ.

આખાંયે કુટુંબમાં પવનવેગે વાત જાહેર થઈ ગઈ. જેને જેમ ફાવે તેમ બોલવા માંડ્યું. ત્યારે સમૃદ્ધિએ પણ ગુસ્સે થઈ કહેવા માંડ્યું :

‘ધર્મ તો ધર્તિંગ છે. ભગવાન છે જ ક્યાં? અને વળી પથ્થરની મૂર્તિને પૂજવાથી એ શું આપી દેવાની હતી! એને ફૂલ ચડાવો કે શણગાર સજાવો તોય એ નથી કશું આપી દેવાની કે નથી એના દ્વારા તમને ભગવાન કદી મળવાનો! એવા ઢોંગ, એવી અંધશ્રદ્ધા, એવી જડતા મને ગમતાં નથી!’

પરદેશ જઈ આવેલી વહુની આ નાસ્તિકતાને સુમંગલાબેન જોઈ જ રહ્યાં.

વહુનાં પિયરિયાં પણ અર્ધનાસ્તિક હતાં. પરંતુ હવે એ ડહાપણ શા કામનું?

પરણ્યા કંઈ ન પરણ્યાં ઓછાં થવાનાં હતાં!

છતાંય વહુ જો માત્ર પગે લાગીને જ ચાલી ગઈ હોત, અને એ વેળા આવી આઘાતજનક વાત ન કરી હોત તો આટલો આઘાત એમને ન લાગત.

હવે એમણે મનમાં ગાંઠ વાળી દીધી કે વહુને કદીયે કંઈ જ કહેવું નહીં.

એ દિવસથી સુમંગલાબેન ચૂપ બની ગયાં.

ત્યાર પછી સમૃદ્ધિ તો પૂજા ગૃહ પાસે ઢૂંકતી જ નહીં.

પૂરી હઠાગ્રહી બનીને સૌનો વિરોધ કરતી.

ફેબ્રુઆરી : ૨૦૧૪

૧૫

પરંતુ સુમંગલાબેનનો ભક્તિભાવ તો વધતો જતો હતો. જેમ જેમ સમૃદ્ધિ અનેક વાદવિવાદો કરતી જાય તેમ તેમ સુમંગલાબેન પ્રભુ ભક્તિ વધુ ને વધુ કરતાં જાય. એક અક્ષર પણ એને ન બોલે.

અને જ્યારે સમૃદ્ધિ ન બોલવાનું બોલે ત્યારે તે શાંત ચિત્તે એટલું જ બોલતાં :

‘ભગવાનમાં ન માને તો કંઈ નહીં, પણ એણે તારું કશું જ બગાડ્યું નથી. તો અપશબ્દો બોલવાનું તારે પ્રયોજન શું? તું ઈશ્વરને માન એવું દબાણ અમે તારી ઉપર કદી કરતાં નથી.’

સાસુના આ શાંત શબ્દો સાંભળી સમૃદ્ધિ શાંત બની ગઈ.

થોડાં જ વર્ષો પછી એણે એક દીકરાને જન્મ આપ્યો ત્યારે એણે સૌકોઈને ચોકખું કહી દીધું :

‘મારું બાળક ચાહે ગમે તેવું હોય, પણ ધાર્મિક વિધિ એને નામે કરશો નહીં.’

બસ, સૌ શાંત બની ગયા.

ગંભીર અને દુઃખદ એવા આઘાતથી સૌના મુખ ઉપર કાળાશ પથરાઈ ગઈ.

દીકરો મોટો થવા આવ્યો. એનું નામ પાડવામાં આવ્યું પરેશ.

સમૃદ્ધિ કરતાં એના નાનીમા સુમંગલાબેન પાસે પરેશ વધારે રહેતો.

ભજનો ગાતો. પ્રભુભક્તિમાં એ તન્મય બની જતો.

ક્યારેક સમૃદ્ધિ ચીડાઈને એને બાવડેથી પકડી ખેંચી જતી ને કહેતી :

૧૬

અધ્યાત્મ

‘એ તો બધાં જડ ને અંધશ્રદ્ધાળુ છે. આ તે કંઈ ભક્તિ કહેવાય! ઈશ્વરને ભજવામાં વળી આ ખર્ચા શા? ને આ વૈભવ શા?’

એ સંભળાવતી સાસુને, પણ સાસુએ તો ભારે મૌન સેવ્યું હતું :

‘ગમે તેમ થાય તોય કશું જ બોલવું નહીં.’

એક વાર સપરમે દહાડે નાહીધોઈ, સ્વચ્છ બની, પરેશ નાનીમા સાથે મંદિરે જવા તૈયાર થયો ત્યારે સમૃદ્ધિએ સાસુને કહ્યું : ‘હું મારા છોકરાને અંધ બનાવવા નથી માગતી. તમે શા માટે એને એ તરફ ખેંચો છો?’

‘વહુ! જો એવું હોય તો તું તારા છોકરાને સંભાળ! જ્યાં સુધી હું છું ને મારી સાથે જે કોઈ હશે તે તો ઈશ્વરનું સ્મરણ કરશે જ. તારી કોઈ વાતમાં હું આડે આવી નથી ને આવીશ નહીં. બાકી મારા હૃદયને કોઈ રીતે ઈશ્વરનું ભૂંડું બોલીને દુઃખી કરીશ નહીં.’

આટલું બોલી સુમંગલાબેન તો પોતાના કામમાં પરોવાઈ ગયાં.

પણ એ સાંજે પરેશ તાવમાં પટકાયો. તાવ વધવા લાગ્યો.

આંખો ઘેરાવા લાગી. માથું ગરમીથી ફાટફાટ થવા લાગ્યું.

‘અચાનક આવું કેમ બન્યું?’ સમૃદ્ધિ પોતાના પુત્રને ખોળામાં લેતી વિચાર કરવા લાગી.

ત્યાં તો નાનકડું બાળક લવરીએ ચડ્યું. એના હોઠ ફફડવા લાગ્યા. આખું અંગ ધ્રૂજવા લાગ્યું.

‘બેટા!’ પુત્રને હૈયાસરસો ચાંપી રુદનભર્યા સ્વરે સમૃદ્ધિ

ફેબ્રુઆરી : ૨૦૧૪

૧૭

બોલી : ‘અચાનક તને આ શું થઈ ગયું?’ હજુ હમણાં જ તો તું આનંદકિલ્લોલ કરતો હતો. તારી આ દશા કોણે કરી?’ સમૃદ્ધિ રડવા લાગી.

પરેશ બેભાન દશામાં એના ખોળામાં પડી રહ્યો.

‘પરેશ, ઓ પરેશ, આંખો ખોલ. જો બેટા, આ પાણી પી તો! લે, આ દવા આટલી પી જા!’

પણ પરેશ તો અત્યારે બેભાન દશામાં લવરીએ ચડ્યો હતો :

‘નાનીમા...નાની...મા...’

‘ઓ બા, ઓ બા...!!!’ સમૃદ્ધિએ સાસુને જોરથી બૂમ પાડી : ‘આ પરેશ તમને બોલાવે છે, જલદી આવો.’

સુમંગલાબેન આમ તો પરેશ પાસે જ બેસી રહેતાં.

પણ કંઈ કામકાજ હોય ત્યારે ઊઠતાં. હાથમાંનું કામ અધૂરું મૂકી એ દોડી આવ્યાં.

પરેશને માથે હાથ ફેરવી એ બોલ્યાં : ‘બેટા, ડોક્ટર બોલાવું? આપણા ઘરના ડોક્ટર તો આવી ગયા. કોઈ મોટાને બોલાવીએ.’

‘એમાં મને શું પૂછો છો બા! ગમે તેમ કરીનેય મારા બાળકને જિવાડો.’ કહેતી સમૃદ્ધિની આંખોમાંથી ડળક ડળક આંસુ પડવા લાગ્યાં.

‘બેટા, હિંમત ન હાર. ઈશ્વરને તો તું માનતી નથી. એટલે તું કહે તે ડોક્ટરને બોલાવું.’

મોટા મોટા ડોક્ટરોને બોલાવવામાં આવ્યા. પણ કોઈ કશું

૧૮

અધ્યાત્મ

જ નિદાન કરી શક્યું નહીં. ને સૌએ આશા છોડી દીધી. સમૃદ્ધિ તો બેફાટ રડવા લાગી.

‘બા, ગમે તેમ થાય, પણ પરેશને બચાવો!’

‘બેટા, મારી પાસે કોઈ ઈલાજ નથી. તારો તો પુત્ર, પણ મારો તો પ્રાણ છે.’

‘મને મારો પુત્ર જીવતો આપો તો જ હા. કંઈક કરો. ગમે તે કરો, જાન આપો, પણ મારા પુત્રને જીવતદાન આપો!’ સમૃદ્ધિ ચોધાર આંસુએ રડતી રડતી કહેવા લાગી : ‘એ ઈશ્વરની વાતો...’ માથું ધુણાવતાં એ જોરથી તિરસ્કારયુક્ત કંઈ બોલવા જતી હતી. ત્યાં તો તે એકદમ ચૂપ થઈ ગઈ.

‘ભગવાન પાસે લઈ જા ને નાનીમા.’ પરેશ અસ્ફુટ સ્વરે બબડવા લાગ્યો.

‘ઓહ...બાબા...બાબા...ચાલ, તને હું જ ભગવાન પાસે લઈ જાઉં.’

મૃત્યુથી ઘેરાયેલા એકના એક પુત્રની અંતિમ ઈચ્છા પૂરી કરવા માટે પુત્રને ખભે ઊંચકતાં સમૃદ્ધિ બોલી.

ઘરનાં સૌ જોઈ રહ્યાં. સૌની આંખમાંથી ચોધાર આંસુ રેલાતાં હતાં.

પરેશ સૌને વહાલો હતો.

સમૃદ્ધિએ સાસુ તરફ એક કરુણ દ્રષ્ટિ નાખી :

‘બા, ચાલો. તમારા ભગવાનનાં અંતિમ દર્શન કરીએ તો એ શાંતિ પામે.’

ફેબ્રુઆરી : ૨૦૧૪

૧૯

સુમંગલાબેને એકદમ વહુ પાસે આવીને બાબાને ઊંચકી લીધો.

પછી ઝપાટાબંધ એ પૂજાગૃહ તરફ ચાલ્યાં.

મંદિર તો સૌને માટે ખુલ્લું હતું. એ ખુલ્લા ઘરમાં દાખલ થઈ સુમંગલાબેને બાબાને ભગવાનનાં ચરણોમાં મૂકી દીધો. ભગવાન! અમે તો તારાં બાળકો છીએ. ને તેમાંયે આ તારા બાળકે તો કદી કોઈનું બગાડ્યું નથી. અમારો કોઈ વાંક હોય તો માફ કર. તું સર્વજ્ઞ છે, સર્વવ્યાપી છે. તારા આ સંદેશને હું જાણું છું, અને તેથી જ આ એક વાર તો માફ કરી દે. આ એક જ વાર માફ કર, મારા ભગવાન!

સુમંગલાબેન પરેશની પાસે આંખો બંધ કરી, હાથ જોડી બેસી જ રહ્યાં.

જરાવાર પછી એ બોલ્યાં : ‘આ જગતનો કર્તા હતાં તું છે. તારા રહસ્યનો પાર ક્યારેય કોઈ પામી શકતું નથી. જે પામે છે તે પણ રહસ્યમય બની જાય છે. તારી પાસે જે રહસ્ય છે એ દ્વારા જ તું આ બાળકને બચાવી લે.’

સુમંગલાબેન સ્વસ્થ ચિત્તે ત્યાં બેસી રહ્યાં. એમની પાછળ સમૃદ્ધિ, મીનેશ અને ઘરનાં સૌ સ્વજનો પણ હતાં. અપાર શાંતિ હતી. સૌનાં મુખ ઉપર હતાશા ઝબૂકતી હતી, સૌ આતુર હૈયે ભગવાનને પ્રાર્થના કરી રહ્યાં હતાં.

ત્યાં તો, ‘નાનીમા...મારા ભગવાન!’ બાબો બોલ્યો.

‘આ રહ્યા બેટા, તારા ભગવાન!’ બોલતાંની સાથે જ સુમંગલાબેને બાબાને પોતાના ખોળામાં લઈ લીધો.

‘મમ્મી આવી છે, નાનીમા?’

૨૦

અધ્યાત્મ

‘હા...બેટા...હા, આવી છું!’ પુત્રની છેક પાસે જઈ, એના ગાલ સાથે ગાલ ઘસતાં રડતે સ્વરે સમૃદ્ધિ બોલી : ‘બેટા!’

‘મમ્મી! ભગવાન તને દેખાયા?’

ને...એણે એક અદ્ભુત તેજ પોતાના જ બાળકના વદન પર રમતું જોયું. તેજ વિલસતું જોયું ને પળવારમાં તો એનાં અંગેઅંગમાં રમતું નિહાળ્યું.

સમૃદ્ધિ તો અવાફ બનીને એ અદ્વિતીય તેજને નિહાળી રહી.

પછી એકદમ ભગવાનને ચરણે એ ઝૂકી પડી.

‘વહુ બેટા! તારા પુત્રની શ્રદ્ધા સફળ નીવડી. તું જિંદગી જીતી ગઈ.’ સુમંગલાબેન ગદ્ગદ કંઠે બોલ્યાં.

‘નાનીમા! મને પાણી આપો.’ બાબાએ આંખો ખોલી.

એણે એક સુમધુર હાસ્ય કર્યું.

સૌનાં મુખ ઉપર હાસ્યની ઝલક પથરાઈ રહી.

સૌ મનોમન ભગવાનને ચરણે પોતાનું શિર ઢાળી રહ્યાં.

શ્રદ્ધા અને શાંતિ ત્યાં ઝળહળી રહ્યાં હતાં.

✱ સ્થાપત્ય કન્સ્ટ્રક્શન ✱

પ્રો. મનીષ હરિભાઈ ભોજાણી,

બિલ્ડર્સ એન્ડ ડેવલપર્સ,

મધુર કોમ્પ્લેક્સ, શનાળા રોડ, મહારાજા ટાઈલ્સ સામે,

મોરબી-૩૬૩૬૪૧.

ફોન : (ઓફિસ) ૨૨૧૩૮૧, (રહેઠાણ) ૨૩૦૨૨૨.

પૂ.મહર્ષિની સંનિધિમાં

—અનુ : યોગેશ્વરજી

એમની પાસેથી ઊઠીને હું જંગલમાં એક શાંત સ્થળે પહોંચી ગયો. ત્યાં પુસ્તકો ને નોંધપોથીના કામમાં મેં દિવસનો મોટો ભાગ પસાર કર્યો. સાંજ પડતાં હોલમાં પાછો આવ્યો, કારણ કે એકબે કલાકમાં જ બળદગાડી કે ખચ્ચરનું વાહન આવીને મને આશ્રમમાંથી લઈ જવાનું હતું.

ત્યાં સળગતા ધૂપને લીધે હવા સુગંધીદાર લાગતી હતી. હું હોલમાં પ્રવેશ્યો ત્યારે ફરતા પંખાની નીચે મહર્ષિ અડધા આડા પડ્યા હતા, પરંતુ થોડીવારમાં જ બેઠા થયા અને એમની પ્રિય અવસ્થામાં આસીન થયા. એ પલાંઠી વાળીને જમણો પગ ડાબા સાથળ પર મૂકીને અને ડાબો પગ જમણા સાથળની નીચે ફક્ત વાળેલો રાખીને બેઠા. મદ્રાસ પાસે રહેતા યોગી બ્રહ્મે એવું જ આસન કરી બતાવેલું તેનું સ્મરણ થયું. એમણે એને સુખાસનના નામે ઓળખાવેલું. મહર્ષિએ એમની ટેવ પ્રમાણે જમણા હાથને હડપચી નીચે રાખેલો અને એમની કોણી ઘૂંટણ પર ટેકવેલી. એમણે મારી તરફ ધ્યાનપૂર્વક જોવા માંડ્યું, પરંતુ કશું કહ્યું નહીં. એમની બાજુમાં જમીન પર એમનું તુંબીપાત્ર તથા વાંસની લાકડી પડેલાં. એમની દુન્યવી સંપત્તિમાં એ તથા કટિવસ્ત્રના એક નાનકડા ટુકડા સિવાય બીજું કંઈ જ નહોતું. પશ્ચિમની આપણી સંપત્તિપ્રાપ્તિની ભાવના પરની કેવી મૂંગી ટીકાટિપ્પણી!

હંમેશાં પ્રકાશથી એમની આંખ ધીમેધીમે વધારે તેજસ્વી અને એકાગ્ર બનવા માંડી. એમનું શરીર સ્થિર અથવા અક્કડ

થયું. એમનું માથું થોડુંક હાલ્યું અને પછી શાંત થયું. થોડીક પળો પસાર થઈ ગઈ અને મેં સ્પષ્ટ રીતે જોયું કે પહેલીવારના મારા મેળાપ વખતે તે જે દશામાં હતા તે જ સમાધિદશામાં એમણે ફરીવાર પ્રવેશ કર્યો. અમારે છૂટા પડવાનું પણ અમારા મેળાપ જેવું જ બની જાય એ કાંઈ ઓછું વિચિત્ર કહેવાય? કોઈક વ્યક્તિએ મારા મોઢા પાસે મોઢું લાવીને મારા કાનમાં કહ્યું : ‘મહર્ષિ શાંત સમાધિમાં પહોંચી ગયા છે, હવે વાત કરવી નકામી છે.’

ત્યાં એકઠી થયેલી નાનકડી મંડળી પર શાંતિ ફરી વળી. મિનિટ પર મિનિટ પસાર થતી ગઈ ને શાંતિ વધારે ગાઢ બનતી રહી. જોકે હું ધાર્મિક નહોતો તોપણ, મધમાખી જેવી રીતે સંપૂર્ણપણે ખીલેલા સુવાસિત ફૂલની પાસે જવાનું ટાળી ના શકે તેવી રીતે મારા મનમાં પેદા થતી વધતા જતા સન્માનની લાગણીને હું પણ ટાળી ન શક્યો. હોલમાં ફરી વળતી એક પ્રકારની સૂક્ષ્મ, અસ્પષ્ટ અને અવર્ણનીય શક્તિની અસર મને પણ ઘણી ઊંડી થઈ. મને કોઈયે જાતના સંશય કે સંકોચ સિવાય અનુભવવા મળ્યું કે એ અલૌકિક શક્તિનું કેન્દ્ર બીજું કોઈયે નથી, પરંતુ મહર્ષિ પોતે જ છે.

એમની આંખ આશ્ચર્યચકિત કરનાર તેજથી પ્રકાશી રહી હતી. મારી અંદર અવનવી લાગણીઓ પેદા થવા લાગી. એમની એ પ્રકાશના ગોળા જેવી આંખ જાણે કે મારા આત્માના એક અંદરના આરામસ્થાનમાં પ્રવેશ કરતી. કોઈ વિશેષ રીતે મને લાગવા માંડ્યું કે મારા હૃદયનું બધું જ એ જોઈ શકે છે. એમની અદ્ભુત નજર મારા વિચારો, મારી લાગણીઓ અને

મારી ઈચ્છાઓને ઓળખી રહી હતી. હું એની આગળ લાચાર બની ગયો. પહેલાં તો એ સ્થિર એકાગ્ર દષ્ટિએ મને મુશ્કેલીમાં મૂક્યો. હું લગભગ અસ્વસ્થ બની ગયો. મને લાગ્યું કે મારા ભુલાયેલા ભૂતકાળનાં પૃષ્ઠો એમણે વાંચી લીધાં છે. એમને એ બધાની ખબર છે એવી ખાતરી થઈ. એમાંથી છૂટવાની શક્તિ મારામાં નહોતી. હું છૂટવા માગતો પણ નહોતો. ભાવિ લાભની કોઈ અવનવી આકાંક્ષા મને એ પ્રખર દષ્ટિને સહન કરવાની ફરજ પાડતી હતી.

એમની આંખ તો લેશ પણ હલનચલન વગરની જ રહી. પરંતુ મારી આંખ અવારનવાર ઉઘાડમીંચ થવા લાગી. તે વખતે અમારી વચ્ચે વહી રહેલા માનસિક સંદેશપ્રવાહમાં નોંધપાત્ર ફેરફાર પડ્યો. મને એ વાતનું ભાન થયું કે મારા મનને એ પોતાના મન સાથે ચોક્કસ રીતે જોડી રહ્યા છે અને જે ઊંડી શાંતિનો અનુભવ એ કાયમને માટે કરી રહ્યા છે તેની તરફ મારા પ્રાણને પ્રેરિત કરી રહ્યા છે. એ અસાધારણ શાંતિમાં મને ગૌરવ તથા નમ્રતા બન્નેનો અનુભવ થતો હતો. કાળ જાણે થંભી ગયો. મારું હૃદય ચિંતાના ભારમાંથી મુક્ત થયું. મને થયું કે કોધની, કટુતાની અને અતૃપ્ત ઈચ્છાઓની કરુણાની પીડા મારા મનને નહીં પહોંચે. મને પૂરેપૂરી પ્રતીતિ થઈ કે મનુષ્યજાતિમાં કુદરતી રીતે રહેલી પ્રબળ પ્રેરણાવૃત્તિ, જે માનવને ઉપર જોવાની આજ્ઞા કરે છે, આજ્ઞાને વળગી રહેવા માટે ઉત્સાહ પૂરો પાડે છે, અંધારભરેલા જીવનમાં પણ એનું જતન કરે છે તે સાચી વૃત્તિ છે, કારણકે વ્યક્તિના અસ્તિત્વની પાછળનો હેતુ સારો છે. એ સરસ ઊંડી શાંતિમાં ઘડિયાળ શાંતિપૂર્વક પડ્યું રહ્યું

અને ભૂતકાળની ભૂલો ને શોક—ક્ષણો નજીવી લાગવા માંડી. મારું મન મહર્ષિના મનની અંદર ડૂબવા લાગ્યું અને ડહાપણ પણ નિરર્થક થયું. મને થયું કે આ માણસની દષ્ટિ, મારી અપવિત્ર આંખની આગળ અણધાર્યા પ્રકાશની ગુપ્ત દુનિયાને ખુલ્લી કરનારી, કોઈક અલૌકિક આત્મિક શક્તિથી સંપન્ન જાદુઈ લાકડી છે કે શું?

અત્યાર સુધી હોલમાં બેઠેલી પ્રત્યેક વ્યક્તિ મૃત્યુતુલ્ય શાંતિમાં ડૂબી ગઈ હતી. લાંબે વખતે કોઈક શાંતિથી ઊઠ્યું અને રવાના થયું. એની પાછળ બીજું ગયું, ત્રીજું ગયું અને એ રીતે બધા વિદાય થયા.

હું મહર્ષિ સાથે એકલો પડ્યો! અત્યાર સુધી એવું કદી નહોતું બન્યું. એમની આંખ બદલાવા માંડી. એ ટાંકણીની અણી જેટલી નાની બની ગઈ. કેમેરાના કાયના ફોકસ અથવા પ્રત્યાવર્તન—સ્થાનમાં ફોટો ખેંચાતી વખતે થતી ઉત્સુકતા જેવી મારા પર એની અસર થઈ. લગભગ બંધ થઈ ગયેલી પાંપણોની વચ્ચે ચળકતા તેજમાં ખૂબખૂબ વધારો થયો. એકાએક મારું શરીર જાણે કે અદૃશ્ય થયું અને અમે બંને બહાર અવકાશમાં નીકળી પડ્યા!

એ ક્ષણ ઘણી જ કસોટી કરનારી સાબિત થઈ. મેં ગભરાઈને એ જાદુગરની મોહિનીમાંથી મુક્તિ મેળવાનો નિર્ણય કર્યો. સંકલ્પ શક્તિ આપી અને ફરીવાર હું શરીરમાં અને હોલમાં આવી પહોંચ્યો.

મહર્ષિએ એક પણ શબ્દ ન કહ્યો. મેં મારી માનસિક શક્તિને ફરી તૈયાર કરી. ઘડિયાળ તરફ દષ્ટિ ફેંકી, ધીમેથી ઊભો થયો.

મારા પ્રસ્થાનનો વખત થઈ ગયો હતો.

મેં વિદાય લેતી વખતે માથું નમાવ્યું. મહર્ષિએ એનો શાંતિથી સ્વીકાર કર્યો. મેં આત્મારના થોડાક શબ્દો પણ કહ્યા. એમણે ફરીથી શાંતિપૂર્વક માથું હલાવ્યું.

ઉમરા આગળ હું થોડી વાર નાખુશી સાથે ઊભો રહ્યો. બહાર આવ્યો ત્યાં તો ઘંટડીનો નાદ સંભળાયો. બળદગાડી આવી ગઈ હતી. મેં ફરીવાર બે હાથ જોડીને નમસ્કાર કર્યા.

અમે છૂટા પડ્યા.

★ સંવેદના એટલે.....ઠેસ વાગે અને જે પીડા થાય તે વેદના છે પરંતુ બીજાને ઠેસ વાગે અને જે વેદના થાય તે સંવેદના છે.

★ ધર્મ એટલે જીવન સાધના, ધર્મ એટલે વ્યક્તિની અંદર રહેલા સદ્ગુણોને વિકસીત કરી પ્રગટ કરવાની પ્રતિક્રિયા.

❀ સંદીપ વેલ્ડીંગ વર્ક્સ ❀

ગ્રીલ, દરવાજા, તેમ જ મેઈન ગેટના સ્પેશ્યાલીસ્ટ

તેમ જ

દરેક જાતનું રીપેરીંગ કામ કરનાર.

મોદી બંગલા, ઉમરા જકાત નાકા પાસે, સુરત-૩૯૫૦૦૭

વાસ્તવિક સંબંધ પ્રભુ સાથે

—સ્વામી રામસુખદાસ

ભગવદ્ગીતાના પંદરમા અધ્યાયના સાતમા શ્લોકમાં આવ્યું છે—

મમૈવાંશો જીવલોકે જીવભૂતઃ સનાતનઃ ।

મનઃષ્ઠાનીન્દ્રિયાણી પ્રકૃતિસ્થાનિ કર્ષતિ ॥

આ શ્લોક વિશેષ રીતે આપણા કામનો છે. ભગવાન કહે છે ‘મમ એવ અંશઃ’—આ જીવાત્મા મારો જ અંશ છે. અને ‘મનઃષ્ઠાનીન્દ્રિયાણી પ્રકૃતિસ્થાનિ’ મનસહિત ઈન્દ્રિયો પ્રકૃતિમાં સ્થિત છે. આ બે વાતોમાંથી એ અર્થ સ્પષ્ટ થયો કે મારો અંશ જીવાત્મા મારામાં સ્થિત છે અને પ્રકૃતિનો અંશ ‘મનઃષ્ઠાનીન્દ્રિયાણી’ શરીર પ્રકૃતિમાં સ્થિત છે. પરંતુ પરમાત્માનો અંશ હોવા છતાં પણ જીવાત્મા પરમાત્માને પ્રાપ્ત કેમ નથી કરતો? એનો ઉત્તર એ છે કે આ છે તો પરમાત્માનો અંશ, પણ એણે પકડી છે વિજાતીય પ્રકૃતિની વસ્તુઓને, આ જ બંધન છે. જો આ વિજાતીય વસ્તુઓને છોડી દે તો આજે જ મુક્ત છે. પ્રકૃતિ અને પ્રકૃતિનાં કાર્યો આપણી વસ્તુ નથી. એમને આપણે આપણાં માની લીધાં છે. તેથી જ આપણે બંધાયેલા છે. જો આજે જ એમને પોતાનાં ન માનીએ, તો મુક્ત થઈ ગયા. મુક્ત તેનાથી થઈ શકીએ છીએ જે ચીજો આપણી નથી. સૂર્ય પ્રકાશ ઉષ્ણતાથી કેવી રીતે મુક્ત થઈ શકે? એ તો એનું સ્વરૂપ છે. એવી જ રીતે, આપણે સ્વસ્વરૂપથી કેવી રીતે મુક્ત થઈ શકીએ? આપણે, પ્રકૃતિ અને પ્રકૃતિનાં કાર્ય જે આપણાં નથી,

પરંતુ જેમને આપણે આપણાં માન્યાં છે. તેમનાથી મુક્ત થવાનું છે. અને પ્રભુ જે આપણા જ છે. તેમના તો ભક્ત થવાનું છે. જે આપણી ચીજ છે નહીં, એને છોડવામાં શું બાધા! સંસારથી વિમુખ થઈ ગયા તો થઈ ગયા મુક્ત. અને ભગવાનની સન્મુખ થઈ જઈએ અર્થાત્ ભગવાન આપણા છે અને આપણે ભગવાનના છીએ—આટલું માની લીધું તો થઈ ગયા ભક્ત. જ્યાં સુધી સંસારને પકડી રાખશો ત્યાં સુધી પ્રભુને નહીં પકડી શકાય.

આમાં એક વાત સમજવાની છે કે ચાહે તમે સંસારને કેટલોય પકડો. તમે સંસારની સાથે એક નહીં થઈ શકો. એનું કારણ એ છે કે સંસાર અર્થાત્ પ્રકૃતિ અને પ્રકૃતિનું કાર્ય જડ છે અને તમે પરમાત્માના ચેતન અંશ છો. એટલે તમે(ચેતન) તમારી એકતા જડ સંસાર સાથે નહીં થઈને ચેતન પરમાત્મા સાથે જ થશે. આ વાતને તમે હૃદયથી સ્વીકારી લો. એક બીજી વધારાની વાત સમજી લેવાની છે કે જડની સાથે સંબંધ વિચ્છેદ થવો સુગમ છે; કેમ કે, જડ સાથે સંબંધ—વિચ્છેદ પ્રતિક્ષણ થઈ રહ્યો છે. શરીર, ધન, કુટુંબ બધું જ વિનાશની તરફ જ તો ગતિ કરી રહ્યું છે. પહેલાં તમે સ્વયંને બાળક સમજતા હતા, હવે નથી સમજતા. એ સમયે જે પરિસ્થિતિ—વિચાર હતા, ઘટનાઓ હતી, બધું બદલાઈ ગયું અને પ્રતિક્ષણ બદલાતું જાય છે. તેથી સંસારના સંબંધનો ત્યાગ કરી દો. ત્યાગ કરવો એટલે કે એમને પોતાના ન માનો. પરંતુ પરમાત્માને પોતાના જાણો કેમ કે આપણે ચેતન છીએ અને ચેતન પરમાત્માના અંશ છીએ. પરમાત્માને આપણે છોડી નહીં શકીએ અને પરમાત્મા આપણને છોડી નહીં શકે. તેમની વિસ્મૃતિ થઈ શકે છે. તેમનાથી

વિમુખતા થઈ શકે છે. તેથી માની લો કે ‘મેરે તો ગિરધર ગોપાલ દૂસરો ન કોઈ’ આમાં કઠણાઈ ક્યાં છે? બસ માની લો. આજે જ અત્યારે માની લો કે ભગવાન મારા છે અને હું ભગવાનનો છું. સંસાર મારો નથી અને હું સંસારનો નથી. પરંતુ જે સામગ્રી, શક્તિ, સામર્થ્ય આપણને સંસાર પાસેથી મળેલાં છે તેને સંસારની સેવામાં લગાડી દો. પ્રહલાદજીનું દ્રષ્ટાંત આપણી સામે જ છે. એમનું શરીર પિતાના અંશથી ઉત્પન્ન થયું હતું. તેથી તેમણે શરીર પિતાજીને દઈ દીધું. એ શરીરને કષ્ટ આપે, ઝેર પીવડાવે, સાપ કરડાવે, પર્વત પરથી ગબડાવી દે, સમુદ્રમાં ડૂબાડી દે. ગમે તે કરે તો પણ પ્રહલાદે ચૂં કે ચાં ન કર્યું. શરીર મરી જાય તો પણ શું? કેમ કે એ તો માતા—પિતા અને સંસારનું હતું. સ્વયં તો પરમાત્માના અંશ છે. તેથી પોતે પોતાની મેળે પોતાની જાતને પરમાત્માને દઈ દઈએ.

હું આપને એક બીજી વિશેષ વાત બતાવું છું. એ શાસ્ત્રોમાં છે જ પણ છુપાયેલી પડી છે. એ મને સંત—મહાત્માઓની કૃપાથી મળી છે. એ વિચિત્ર વાત છે કે ઘણું કરીને સત્સંગીઓ અને સાધકોની એ માન્યતા રહી છે કે અને મારી પણ પહેલાં આ જ ટેવ હતી કે સાધારણ સંસારની વસ્તુઓ પણ બહુ પરિશ્રમથી, પ્રયાસથી મળે છે. તો પછી ભગવાનની પ્રાપ્તિ કેવી રીતે સુગમતાપૂર્વક થઈ શકવાની છે, ભગવાનની પ્રાપ્તિ માટે બહુ મોટો ત્યાગ, ભારે તપસ્યા અને ખૂબ સંયમ કરવો પડશે. મોટા મોટા યોગીઓને જન્મ—જન્મ સુધી પ્રયત્ન કરવા છતાં પણ પ્રાપ્તિ નથી થતી, તો પછી આપણને કેવી રીતે થશે. કલિયુગ છે, એમાં પ્રભુ—પ્રાપ્તિ કેવી રીતે થાય. આ પ્રકારની માન્યતાઓથી આપણે પોતે પ્રભુ—પ્રાપ્તિમાં વિઘ્ન, બાધા, અડચણ પેદા કરી

લઈએ છીએ. આ માન્યતાઓ બિલકુલ ખોટી છે. આપણે પરમાત્માના છીએ અને પરમાત્મા આપણા છે. સંસાર આપણો નથી અને સંસારના આપણે નથી. આ વાતને હૃદયથી માની લો કે પરમાત્મા સાથે આપણો સંબંધ અખંડ છે, અતૂટ છે, નિત્ય છે, નિર્વિકાર છે. તમને પ્રભુની પ્રાપ્તિ થઈ જશે, કેમ કે પ્રાપ્તિ તો છે જ પરંતુ વિસ્મૃતિ થઈ છે.

ભગવાન સ્વયં કહે છે—

ન વેદયજ્ઞાધ્યયનૈર્ન દાનેર્ન ચ ક્રિયાભિર્ન તપોભિરૂચૈઃ ।

(ગીતા ૧૧ । ૪૮)

નાહં વેદૈર્ન તપસા ન દાનેન ન ચેજ્યયા ।

(ગીતા ૧૧ । ૫૩)

હું વેદ, યજ્ઞ, દાન, તપ આદિ સાધનોથી પ્રાપ્ત નથી થઈ શકતો. જડ શરીરરૂપી સાધન દ્વારા ચેતનની પ્રાપ્તિ કેવી રીતે થશે? પરંતુ, સાધારણ રીતે વ્યાખ્યાનોમાં, ઉપદેશોમાં આ જ સાંભળવા મળે છે કે પ્રભુ—પ્રાપ્તિ અતિ કઠણ છે. તેથી એનાથી વિપરીત સાંભળવા આપણે ચાહતા નથી. અમે તીર્થયાત્રામાં નાથદ્વારા ગયા, ત્યાં મેં વ્યાખ્યાન આપ્યું. એમાં એ કહી દીધું કે ભગવાનને શરણે થવું એ છે કે ભગવાનને શરણે થવાનું જ નથી. કેમકે ભગવાનને શરણે તો આપણે સદા છીએ જ; માત્ર આ વાતની ખબર ન હતી. ભગવાને તો શરણમાં લઈ રાખ્યા છે જ. આવું કહ્યું ત્યારે ત્યાનાં લોકો સમજ્યા કે હું શરણાગતિનો વિરોધ કરી રહ્યો છું. મારી એવી ભાવના હતી જ નહીં. જ્યારે આપણે મંત્ર લઈએ છીએ તો ગુરુજી આપણને એ જણાવી દે છે કે આપણો ભગવાનની સાથે સંબંધ છે. વાસ્તવમાં તો ભગવાનની સાથે આપણો સંબંધ નિત્ય છે, અતૂટ છે અને સંસાર

તથા શરીર સાથે આપણો સંબંધ છે જ નહીં, કેવળ આપણે માની લીધેલો છે. ભગવાનથી આપણે વિમુખ થયા છીએ અને સંસારની સન્મુખ થયા છીએ. ભગવાન આપણા છે અને આપણે ભગવાનના છીએ આ વાતની વિસ્મૃતિ થઈ ગઈ છે. પરંતુ સંસાર અને શરીરનો સહારો લીધો છે; એમને શરણે ગયા છીએ. આ સહારો ટકી શકે તેમ નથી. શરીર અને સંસારના સહારાને ક્યાં સુધી પકડી રાખશો? પકડી રાખી શકશો ખરા? એ તો છુટવાના જ, તમે પકડવાની લાખ કોશિશ કરો તોય પકડી રાખી શકો નહીં. પરમાત્માને તમે છોડી શકો નહીં, તમે પરમાત્માની સાથે હરદમ છો અને પરમાત્મા તમારી પાસે હરદમ છે. કેવળ વિસ્મૃતિ થયેલી છે, ભૂલ થયેલી છે. ગીતાજીનો ઉપદેશ સંભળાવ્યા પછી ભગવાને અર્જુનને પૂછ્યું કે શું આ ગીતાશાસ્ત્રને તેં એકાગ્રચિત્તથી સાંભળ્યું છે અને શું તારો અજ્ઞાનજનિત મોહ નષ્ટ થઈ ગયો? તો અર્જુન બોલ્યા—

‘નષ્ટો મોહઃ સ્મૃતિર્લબ્ધા’—મોહ નષ્ટ થઈ ગયો છે અને સ્મૃતિ થઈ ગઈ છે. યાદ આવી ગયું છે કે હું ભગવાનનો છું અને ભગવાન મારા છે. એમાં કોઈ નવું જ્ઞાન નથી થયું. આપણે ભગવાનના છીએ, સંસારના નથી. આપણું કહી શકાય એવું આપણી પાસે જે કાંઈ છે, શરીર, ધન, બળ, બુદ્ધિ, યોગ્યતા વગેરે એ સર્વ કાંઈ સંસાર પાસેથી લીધું છે, એને સંસારની સેવામાં લગાવી દો. એમાંથી મારાપણું ઊઠાવી લો. અને એમનાથી આશા ન રાખો, તો જરૂર તમે મુક્ત જ થઈ ગયા. ભગવાન આપણા છે, અને આપણે ભગવાનના છીએ તો ભક્તિ થઈ ગઈ. એમાં વિલંબનું કામ નથી. બસ સરળ વાત છે.

નારાયણ નારાયણ નારાયણ નારાયણ

રોજ પ્રભુને 'થેન્ક યૂ' કહેજો

—ગુણવંત શાહ

એક ધોબી વિચારે ચડી ગયો. કપડાં ધોવાય તેનો ખરો જશ કોને ફાળે જાય? સાબુને, મહેનતને કે પાણીને? ઘણા મંથનને અંતે એ વિચારવંત ધોબીને સમજાયું કે :

૧. પાણી ન હોય તો સાબુ કશાય ખપનો ન રહે.
૨. પાણી ન હોય તો બધી મહેનત પાણીમાં જાય.
૩. કપડાં ધોવાય તેનો ખરો જશ પાણીને ફાળે જાય છે.

આવું વિચારનારો ધોબી કંઈ સાબુવિરોધી કે પુરુષાર્થવિરોધી માણસ ન હતો. ભક્ત તે છે, જેને બધી ઘટનાઓમાં ઈશ્વરની કૃપાનાં જ દર્શન થાય છે. કશુંક અનિચ્છનીય બને તો તેમાં પણ ભગવદ્કૃપા નિહાળે તેનું જ નામ ભક્ત! ભક્ત કદીય મથામણનો ત્યાગ ન કરે. મથામણને અંતે એ નિષ્ફળ જાય તોય કહે છે : 'હે માલિક! જેવી તારી મરજી.' વિચારે ચડી ગયેલો પ્રબુદ્ધ ધોબી આપણો ગુરુ બની શકે.

કૃપાનુભૂતિ ભક્તનો સ્થાયીભાવ છે. જીવન યોગ્ય વિકલ્પની પસંદગીનું બનેલું છે. જ્યાં પોલ સાર્ત્ર મહાન અસ્તિત્વવાદી હતો. એણે પસંદગી (ચોઈસ)નો મહિમા કર્યો. ભક્તની શ્રદ્ધા પસંદગીમુક્તિ (ચોઈસલેસનેસ) પર એટલે કે ઈશ્વરની ઈચ્છાને આધીન રહેવા પર અધિક હોય છે. પાંડવ—ગીતામાં માતા કુન્તી કૃષ્ણને પ્રાર્થનાપૂર્વક કહે છે : 'હે હૃષીકેશ! મારાં કર્મોને પરિણામે જે જે યોનિમાં મારો જન્મ થાય, તે તે જન્મમાં મારી ભક્તિ દૃઢ રહો.'

સ્વકર્મ—ફલ—નિર્દિષ્ટાં યાં યાં યોનિં પ્રજામ્યહમ્ ।
તસ્યાં તસ્યાં હૃષીકેશ, ત્વયિ ભક્તિર્ દૃઢા'સ્તુ મે ॥

રોજ રોજ બનતી નાનીમોટી અનુકૂળ કે પ્રતિકૂળ ઘટનાઓમાં ઉપરવાળાની કૃપાનો અનુભવ કરવો એ જેવીતેવી સંપ્રાપ્તિ નથી. જરાક શાંત ચિત્તે વિચારીએ તો સમજાય કે આપણું 'હોવું' પણ એની કૃપાના અસ્ખલિત પ્રવાહ વગર શક્ય નથી. પ્રતિક્ષણ શ્વાસોચ્છવાસ ચાલે છે તેથી તો આપણે 'છીએ'! બાળક જન્મે ત્યાં તો પ્રાણવાયુ તૈયાર હોય છે. એને તરસ લાગે ત્યાં તો પાણી તૈયાર હોય છે. એને ભૂખ લાગે ત્યાં તો માતાનું ધાવણ તૈયાર હોય છે. એને હૂંફ જોઈએ ત્યાં માતાની સોડ તૈયાર હોય છે. એ નીરખી શકે એ માટે પ્રકાશ તૈયાર હોય છે. એ હરીફરી શકે એ માટે અવકાશ તૈયાર હોય છે. એ વાત્સલ્ય પામી શકે એ માટે માતાનો ખોળો તૈયાર હોય છે. આવો કૃપાપ્રવાહ જીવન પૂરું થાય ત્યાં સુધી અટકતો નથી.

માણસની નાડીના ધબકારા ઘણુંખરું લયબદ્ધ રહે છે. માણસનું બ્લડપ્રેશર ઘણુંખરું નોર્મલ રહે છે. ઘણાખરા માણસો સગી આંખે આસપાસની સૃષ્ટિ જોઈ શકે છે. ઘણાખરા કાન જીવનભર સાંભળી શકે છે તે જેવીતેવી કૃપા નથી. આકાશમાં પથરાયેલું મેઘધનુષ્ય ભાળી શકાય છે. કોયલના ટહુકા સાંભળી શકાય છે. સ્વજનનો હૂંફાળો સ્પર્શ પામી શકાય છે. ભરચક ટ્રાફિકમાંથી રસ્તો પાર કરી શકાય છે. કાર કે સ્કૂટર દ્વારા ઝડપભેર નિર્ધારિત સ્થાને જઈ શકાય છે. પરિવારનો પ્રેમ જીવનના સ્વાદમાં વધારો કરનારો જણાય છે. પુષ્પોની સુગંધ પામી શકાય છે. ડુંગર ચડી શકાય છે. ખેતરમાં ડોલતાં કણસલાંને વિસ્મયપૂર્વક નિહાળી શકાય છે. અજાણી વ્યક્તિનું

સ્મિત ઝીલી શકાય છે અને વરસાદમાં પલળી શકાય છે. ચૂલા પરથી ઊતરતો રોટલો ચાવીને ખાઈ શકાય છે. કોઈના સુખે સુખી થઈ શકાય છે અને કોઈના દુઃખે દુઃખી થઈ શકાય છે. કશીક ઘટના બને ત્યારે બુદ્ધિપૂર્વક તર્કશુદ્ધ રીતે વિચારી શકાય છે. ક્યારેક કોઈની યાદમાં રડી શકાય છે. માણસને આનાથી વધારે શું જોઈએ? કૃપાનો ધોધ વહેતો રહે છે.

વિખ્યાત સૂફી સંત રબિયા પાસે એક મુસલમાને જઈને કહ્યું : ‘મારું માથું એવું તો દુઃખે છે કે પીડા સહન નથી થતી. થાય છે કે માથું કાપી નાખું.’ રબિયાએ એના માથા પર હાથ ફેરવ્યો અને કહ્યું : ‘અત્યાર સુધી માથું દુઃખતું ન હતું, ત્યારે કદી પણ તેં ખુદાનો આભાર માનેલો ખરો?’ રબિયાએ બહુ મોટી વાત કહી દીધી. સાંજે જમવા બેસીએ અને થાળીમાં ભોજન પીરસાય ત્યારે આપણે પ્રભુનો પાઠ માનતા નથી. સાજાસમા હોવા બદલ આપણે ઈશ્વરના અનુગ્રહની નોંધ લેવાનું ચૂકી જઈએ છીએ. સંતાનો વિવેકી હોય ત્યારે આપણે તેને ઈશ્વરની મહેરબાની ગણીને એ માટે આભાર માનવાનું યાદ નથી રાખતા. દેખતો માણસ આંખનું ખરું મૂલ્ય સમજવામાં ગોથું ખાઈ જાય છે. હૃદયરોગનો હુમલો થાય પછી હૃદયનું મૂલ્ય સમજાય છે. ડાયાલિસિસ કરાવવાની નોબત આવે ત્યારે કિડનીનું મહત્ત્વ સમજાય છે. ઊંઘની ગોળી લીધા પછી પણ ફાંફાં મારવાં પડે ત્યારે માંડ સમજાય છે કે ઘસઘસાટ ઊંઘનાર ગરીબ આદમી કેટલો વૈભવશાળી છે. જીવનની કહેવાતી નાની ઘટના પણ નાની નથી હોતી. પ્રતિક્ષણ માલિકના અનંત ઉપકાર હેઠળ હોવાની અનુભૂતિ ભક્તની સાચી અમીરાત છે. કૃપાનુભૂતિ, ઈશ્વરાનુભૂતિની પ્રસ્તાવના છે. આવી કૃપાનુભૂતિને અંતે

હૃદયમાં ઊગતી પ્રાર્થનામાં શબ્દો ખરી પડે છે અને કેવળ પ્રાર્થના રહી જાય છે. જાણીતા દાર્શનિક મિસ્ટર એકહાર્ટ કહે છે :

સમગ્ર જીવન દરમ્યાન

જો તમે

ફક્ત એક જ વખત પ્રાર્થના કરો

અને (ઈશ્વરને) ‘થેન્ક યૂ’ કહો,

તો તે પણ પૂરતું છે.

આપણે આભાર ન માનીએ તો તેમાં ઈશ્વરનું કશું બગડતું નથી. તેની કૃપા તો નાસ્તિક પર પણ વરસતી જ રહે છે. આસ્તિક મનુષ્ય માને છે કે પોતાની બુદ્ધિમાં ન સમાય એવી ઘણી બાબતો સૃષ્ટિમાં છે, જેનો પાર બુદ્ધિથી પામી શકાય તેમ નથી. નાસ્તિક મનુષ્ય માને છે કે પોતાની બુદ્ધિમાં ન સમાય તેવી કોઈ બાબતનો સ્વીકાર ન થઈ શકે. કોઈ અભણ મનુષ્ય પાયથાગોરસનો પ્રમેય ન સમજે, તેથી એ પ્રમેયના સત્યને કોઈ હાનિ પહોંચતી નથી. સતત વહેતા કૃપાના ધોધ નીચે કોરા ને કોરા રહી જવું એ ખોટનો ધંધો છે. કૃપાના એ ધોધની નીચે પ્રાર્થનામય ચિત્તે ઊભા રહીને પલળવું એ જ ભક્તિ છે. પેલા ધોબીને જે સમજાયું તે આપણને સમજાય એ શક્ય છે. અવ્યભિચારિણી ભક્તિ પ્રાપ્ત થવી એ પણ પ્રભુની કૃપા છે. ક્યારેક એવું બને કે ઈશ્વરનો સાક્ષાત્કાર ન થાય તોય એની કૃપાની અનુભૂતિ સતત થતી રહે છે. જેઓ પરીક્ષામાં ફુલ્લી પાસ ન થાય તેવા નિશાળિયાઓને પણ ‘ઉપર ચડાવવામાં આવે છે.’

કપુરામાં ઉજવાયો પૂ.માનો દીક્ષાદિન

—પ્રગતિ જાની

આધ્યાત્મિક ક્ષેત્રમાં ત્યાગ કરી પ્રવેશનાર વ્યક્તિ માટે દીક્ષાદિન ખૂબ મહત્વ ધરાવે છે, કારણ કે તેના પરિણામે જીવનમાં જે આમૂલ પરિવર્તન આવે છે તે જાણે બીજો જન્મ ન હોય તેવું બની રહે છે.

પૂ.માના જીવનમાં ૧૮મી જાન્યુઆરિ એવું જ મહત્વ ધરાવે છે. સને ૧૯૭૬ની દક્ષિણ ભારતની યાત્રા દરમ્યાન પૂ.શ્રીએ તે વખતનાં સરોજબેનનો પોતા પ્રત્યેનો ભગવદ્ભાવ જોઈ, શ્રીશૈલમ્ તીર્થક્ષેત્રમાં સામે ચાલી મંત્રદીક્ષા આપી. તેના પરિણામે પૂ.માના જીવનમાં ઉત્તરોત્તર કેવું અદ્ભુત પરિવર્તન આવ્યું તેના આપણે સૌ સાક્ષી છીએ. તેમાંય ૧૯૮૪માં પૂ.શ્રીની ભૌતિક વિદાય પછી તેઓએ જીવનમાં જે સાધનાક્રમ અપનાવ્યો તેને પરિણામે સાચે તેઓ શ્રી સરોજમાંથી—મા સર્વેશ્વરી બની ગયાં. જગતમાં ભાગ્યે જ જોવા મળે એવી અદ્ભુત સાધનાઓનું જાણે તે બની રહ્યું.

આમ આ સાધનાદિન પૂ.મા માટે તો મહત્વ ધરાવે પણ સાધકો માટે પણ એટલું મૂલ્ય અને મહત્વ ધરાવે છે. તેથી કોણ જાણે કેમ પૂ.મા ભારતમાં આ દિવસે સ્વર્ગારોહણમાં ઉપસ્થિત હોવા છતાં, પોતાના જન્મસ્થાન કર્પૂરવનમાં તે ઉજવાય તેવો આદેશ સાધકોને આપ્યો—અને પોતે સ્વર્ગારોહણમાં જ રહ્યાં.

પરિણામે ગુજરાતના સુરત, વડોદરા, અમદાવાદ,

રાજકોટ, મોરબી ભાવનગર ઉપરાંત મુંબઈથી પણ સાધક ભાઈબેનો—મોટી સંખ્યામાં ૧૮મીના સવારમાં કપૂરા પહોંચી ગયા. સુરત અને મોરબીના સાધક ભાઈબેનો બસ કરીને પહોંચ્યા, તે કેટલાંક એસ.ટી વાટે, તો બીજાઓ પોતાના વાહનમાં. પરદેશના થોડા ભક્તો આમાં હતા. કર્પૂરવનમાં પૂ.માનાં બેન સુશીલાબેનના ઘરમાં આ કાર્યક્રમ રખાયો હતો. આ કાર્યક્રમ માટે જ શ્રી સુશીલાબેન જાણે અમેરિકાથી આવ્યાં હોય એવું લાગ્યું. તેમનો સારો આવાસ પણ સાધકોની સંખ્યા જોતાં ટૂંકો પડ્યો ને બધા કાર્યક્રમમાં જ્યાં જેટલી જગા મળી તેમાં ગોઠવાયા.

સ્વર્ગારોહણની નિત્ય પ્રાર્થના, કાર્યક્રમ પ્રારંભ નવ મંત્રગાન પછી સવારની નિત્ય પ્રાર્થના અને સામૂહિક પ્રણામોથી થયો. પછી કાલી મંદિરે બધા ભક્તો ગયા જ્યાં તેઓને બટાકા પોંવા અને કેસરિયા દૂધનો પ્રસાદ પ્રાપ્ત થયો.

કાલિમંદિરથી બબ્બેની જોડીમાં સાધક ભાઈબેનો ફરી સુશીલાબેનના ઘરે સંકીર્તન કરતા પહોંચ્યા. અહીં પૂ.મા વિરચિત શ્રી યોગેશ્વર અષ્ટોત્તરશત નામાનિનું પારાયણ થયું. તે પછી બે વાર મા—પ્રભુની બાવનીઓ ને ફરી પાછું શત નામાનિનું પારાયણ. આમ કુલ ૧૧ આવર્તન પછી ધૂન વગેરેથી કાર્યક્રમ પૂર્ણ થયો.

તે પહેલાં શ્રી સુશીલાબેને પૂ.મા વિષે રચેલું બાળ લીલામૃત પોતાના મધુર કંઠે ગાઈને સંભળાવ્યું જેનો ભાવાર્થ કંઈ આવો હતો.

“કાલી મંદિરે નાની દીવડી થઈ પ્રગટી મા સર્વેશ્વરી.
તારીખ ૧૩ નવેમ્બર ને કારતક વદ ત્રીજે એક તારલી પ્રગટી.
ધન્ય ધરા થઈ ગુજરાતની.” આ સાંભળતાં સૌ સાધકો
ભાવવિભોર બની ગયા!

જોગાનું જોગ આજે કાલી મંદિરના સ્વજન એવા શ્રી
પ્રવીણભાઈ ભક્ત (ઓરલા)નો જન્મ દિવસ હતો. શ્રી
સુશીલાબેને શ્રી પ્રવીણભાઈની સહુને સહાયરૂપ થવાની વૃત્તિને
બીરદાવી, તેમના દીર્ઘાયુષ માટે પ્રાર્થના કરી. પુષ્પ ગુચ્છથી
તેમનું આભિવાદન કર્યું. સૌ ભક્તોએ પણ જન્મદિનની પ્રાર્થના
ગાઈ શુભેચ્છા વ્યક્ત કરી.

શ્રી સુરેશભાઈના નવા બંધાતા ભવનમાં જઈ સૌ ભક્તોએ
સમૂહમાં પ્રાર્થના ગાઈ, આઈસક્રીમનો પ્રસાદ ગ્રહણ કર્યો ને
ગોપાલ ભવનમાં મિષ્ટાન્ન ભોજનથી પરિતૃપ્તિ અનુભવી. શ્રી
ગંગાબેન અને શ્રી વામનમામાની પવિત્ર સ્મૃતિઓ વાગોળતા
અને પૂ.માની જન્મભૂમિને મનોમન વંદન કરી સૌ વિદાય થયા.

આમ પૂ.માનો દીક્ષાદિન પૂ.માની અનુપસ્થિતિમાં—તેઓના
જન્મસ્થળમાં ખૂબ ભાવપૂર્વક ઉજવાયો.

★ દુઃખ આપણને હાસ્યની કિંમત શીખવે છે. જીવનમાં
આવી પડેલી કપરી પરિસ્થિતિમાં આંસુ સારવાને બદલે તેમાંથી
જો માર્ગ કાઢવામાં આવે તો જરૂર શાંતિ પામી શકાય છે.

★ ક્રોધ એક પ્રકારનું તોફાન છે એ આવે છે ત્યારે વિવેક
નષ્ટ કરી નાખે છે.

આરોગ્ય શિબિર

—શિબિરાર્થી

આ વર્ષે સ્વર્ગારોહણ અંબાજીમાં તા.૨૪, ૨૫ અને ૨૬
જાન્યુ. ૨૦૧૪ એમ ત્રણ દિવસ માટેની આરોગ્ય શિબિર, શ્રી
હરિશ્ચંદ્ર કોન્ટ્રેક્ટરની સ્મૃતિમાં તેમના પરિવાર તરફથી યોજાયો.
આ પરિવારના સભ્યો છે શ્રી અતુલભાઈ, શ્રી દક્ષેશભાઈ, બેન
પ્રીતિ તેમજ પત્ની શ્રી મહાલતાબેન. “આરોગ્ય શિબિરનું નામ
છે નવી ભોજનપ્રથા અપનાવો, રોગ ભગાવો.” શિબિરના
પ્રણેતા છે શ્રી બી.વી. ચૌહાણ—નિવૃત્ત સુપરીન્ટેન્ડન્ટ
એન્જીનિયર, જેઓ આ નવી ભોજનપ્રથાના પ્રચારક છે.

પૂ.મા સર્વેશ્વરી પણ આ શિબિરમાં ખાસ ઉપસ્થિત રહ્યાં.
પ્રારંભમાં રાજીવ જાનીએ સર્વમંગલ ચેરિટેબલ ટ્રસ્ટ સંસ્થાની
પ્રવૃત્તિઓ ને પૂ.માનો પરિચય આપ્યો. મુખ્ય મહેમાન ને
શિબિરના પ્રણેતા શ્રી ચૌહાણ સાહેબનું સ્વાગત શ્રી
નારાયણભાઈ જાનીએ ફુલગુચ્છ તેમજ શાલ ઓઢાડી કર્યું, તો
કોન્ટ્રેક્ટર પરિવારના સભ્યોએ શ્રી ચૌહાણ સાહેબના પત્ની તથા
સર્વ સાથીઓને પુષ્પગુચ્છથી સન્માન્યા.

પ્રારંભમાં જ શ્રી ચૌહાણ સાહેબે જણાવ્યું કે આધ્યાત્મિક
સાધનામાં મન નિર્મળ હોવાની આવશ્યકતા છે, તો તેટલી જ
આવશ્યકતા નિરોગી તનની પણ છે. આ નવી ભોજન પ્રથા
અપનાવવાનો પ્રારંભ લાંગણથી કરવાનો છે. ઉપવાસ દરમ્યાન
શરીરમાં આપોઆપ આંતરિક શુદ્ધિની પ્રક્રિયા શરૂ થાય છે.
એનિમા તેમાં મદદરૂપ થાય છે. જેનાથી ધીરેધીરે આંતરડામાં
જામેલો જૂનો મળ બહાર નીકળી જાય છે. કારણ બધા રોગોનું

મૂળ શરીરમાં સંગ્રાહેલા મળ ને કફ છે. ભોજનમાં બપોરે બાર સુધી પાણી પણ નહીં લેવાનું. તે પછી ભાજીઓનો રસ અને કાચાં ફળ લેવાય. સાંજે કે રાતે એકવાર સાદુ રાંધેલું ભોજન લેવાય. આ નવી ભોજન પ્રથામાં દૂધ, ખાંડ ને મેંદો સંપૂર્ણ વર્જ્ય છે. શ્રી ચૌહાણે સાહેબે પોતાની જાત ઉપર ૧૭ વર્ષ સુધી પ્રયોગો કર્યા પછી છેલ્લા ૨૫ વર્ષથી આ પ્રથાનો પ્રચાર આરંભ્યો છે. જેને લીધે અનેક લોકો ભારે ગંભીર રોગોમાંથી મુક્તિ પામ્યા છે.

શિબિરમાં રોગોમાંથી મુક્તિ પામેલા ભાઈબેનોએ પોતાના જાત અનુભવો વર્ણવ્યા હતા. તો નવા શિબિરાર્થીઓએ પોતાને મૂંઝવતા પ્રશ્નો પણ રજૂ કર્યા હતા. શ્રી ચૌહાણે સાહેબે પ્રશ્નોના ઉત્તરો અને શંકાઓનું સમાધાન પણ કર્યું.

શિબિરના અંતમાં શ્રી ચૌહાણે સાહેબનો આભાર તેમજ શ્રી હરીશંદ્રભાઈ કોન્ટ્રેક્ટરના જીવનના આદર્શો સાથે સુમેળ ખાય તેવી આ પ્રવૃત્તિને શ્રી નારાયણભાઈ જાનીએ બીરદાવી હતી.

સ્વર્ગારોહણના સાધકોએ તેમજ આવેલ શિબિરાર્થીઓએ આ નવી ભોજન પ્રથા ૩ દિવસ અપનાવી તેનો સરસ આનંદ માણ્યો હતો.

નવી ભોજન પ્રથા પ્રમાણેના રસો અને કાચા ફળો અને શાકભાજીની વાનગીઓ સમયસર તૈયાર કરવામાં કોન્ટ્રેક્ટર પરિવાર ઉપરાંત અનેક સાધક ભાઈબેનોનો ફાળો નોંધનીય રહ્યો હતો.

નવી ભોજન પ્રથા તેમજ રોગ નિવારણ અંગેનાં પુસ્તકોનું વેચાણ પણ સારા પ્રમાણમાં થયું હતું.

સ્વર્ગારોહણ તીર્થભૂમિમાં ત્રિરંગો લહેરાયો

—સુકૃતિ જાની

તા.૨૬, જાન્યુઆરિના પ્રજાસત્તાક દિને સ્વર્ગારોહણ અંબાજીની તીર્થભૂમિમાં ધ્વજવંદન કરી ત્રિરંગો લહેરાવવામાં આવ્યો હતો. આ કાર્યક્રમમાં પ. પૂ. મા શ્રીસર્વેશ્વરી ખાસ ઉપસ્થિત રહ્યાં હતાં. ધ્વજવંદન વયોવૃદ્ધ સાધક શ્રી નારાયણભાઈ જાનીના હસ્તે કરવામાં આવ્યું. જૂની ધ્વજવંદનની સાવધાનની પ્રણાલિને પૂ.મા સર્વેશ્વરીના સૂચન પ્રમાણે તિલાંજલિ આપી, માત્ર હાથ જોડી રાષ્ટ્રધ્વજને પ્રણામ કરવામાં આવ્યા. ત્યારે બેનોએ “ઝંડા ઊંચા રહે હમારા, વિશ્વ વિજયી ત્રિરંગા પ્યારા તેમજ પૂ.યોગેશ્વરજીએ રચેલા મંગલ ભારતના ધ્વજ હે”, ગીત ગાયાં હતાં.

ધ્વજવંદન પછીના ટૂંકા સંબોધનમાં ઉપસ્થિત સાધકોને શ્રી નારાયણભાઈએ એ યાદ અપાવી હતી કે પૂ.ગુરુદેવ શ્રી યોગેશ્વરજી એક આધ્યાત્મિક મહાપુરુષ ઉપરાંત એક પ્રખર રાષ્ટ્રપ્રેમી ભક્ત પણ હતા. તેની પ્રતીતિ આપણને તેઓની આત્મકથા પ્રકાશનાં પંથે ધ્યાનથી વાંચતા સમજાય છે. તેઓએ પોતાની આધ્યાત્મિક સાધના સાથે ભારતની આઝાદી માટેય હિમાલયમાં રહે રહે પ્રભુને ઘણી બધી પ્રાર્થનાઓ કરી છે.

રાષ્ટ્રની આજની પરિસ્થિતિ અંગે દુઃખ વ્યક્ત કરતાં શ્રી નારાયણભાઈએ જણાવ્યું હતું કે દેશમાં મોંઘવારી અને

બ્રષ્ટાચારને પરિણામે ગરીબ અને મધ્યમવર્ગ ખૂબ દુઃખી છે. રાષ્ટ્રની નબળી નેતાગીરીના પ્રતાપે—સરહદો પણ સલામત રહી નથી. ત્યારે પ્રભુને પ્રાર્થના કરીએ કે નવી ચૂંટણીમાં આ દેશને સરદાર જેવા સારા દેશપ્રેમી નેતા પ્રાપ્ત થાય, જે લોકહિતના નિર્ણયો ઝડપથી લે ને ખોટા ખર્ચાઓ બંધ કરે. વળી દેશ અને દુનિયામાં ભારતની આજ અને શાન વધારે. તે માટે પ્રભુને પ્રાર્થના કરી કાર્યક્રમના અંતમાં રાષ્ટ્રગીત જનમનગણ અધિનાયક ગાવામાં આવ્યું હતું.

શ્રી અજયભાઈ કલોલાએ પૂ.માએ ભારતદેશના મંગલ માટે લખી આપેલ સંદેશો વાંચ્યો હતો. ‘ભારત માતાની જય’ના બુલંદ ધ્વનિથી સમગ્ર વાતાવરણ મુખરિત થયું હતું. આ મંગલ પર્વનિમિત્તે સાધકોને ચોકલેટનો પ્રસાદ વહેંચવામાં આવ્યો હતો.

★ વિશ્વાસમાં એક એવી પ્રબળ અને અનન્ય શક્તિ છે, જે પાણીને ઘીમાં અને રેતીને ખાંડમાં ફેરવી શકે છે.

★ વિદ્યા માણસને માનવમાંથી મહામાનવ, પામરમાંથી પરમ અને વામનમાંથી વિરાટ બનાવે છે.

★ ખાત્રી રાખીએ, જીવનમાં દુઃખ હંમેશા એ જ બારણેથી અંદર આવી જાય છે, જે ભૂલથી આપણે જ ઉઘાડું મૂક્યું હતું.

★ પથ્થર પ્રતિમા બને તો એ જોઈને આનંદ થાય પણ એ પ્રતિમાને પૂજનારો પથ્થર રહે તો દુઃખની વાત કહેવાય.

સાહસિક સાધકોની ૧૧૦૦ કિ.મીની સાયકલ યાત્રા

શાન્તાશ્રમ (દેવપ્રયાગ)થી સ્વર્ગારોહણ

શ્રી ચંદ્રકાન્ત પટેલે—૪૮ દિવસમાં દેવપ્રયાગથી સ્વર્ગારોહણ ઉપરાંત સત્યપથ(અમદાવાદ શહેર), સરોડા (અમદાવાદ જિલ્લો) અને કપુરા (તાપી જિલ્લો)ની ૧૬૦૭ કિ.મીની પદયાત્રા પૂરી કરી. એ એક રોમાંચભર્યું સાહસ હતું. ઉનાળાના અને ચોમાસાના દિવસો હતા. વળી એકાકી હતા; જોકે પૂ.મા પ્રભુ સાથે છે જ એવી શ્રદ્ધા સિવાય કોઈ વ્યક્તિ આવું સાહસ કરવા પ્રેરાય નહીં.

તે પછી કેટલાક યુવાન સાધકોને થયું, પદયાત્રા તો નહીં, પણ સાયકલ યાત્રા તો કરી શકીએ ને! અને આ વિચાર ને મૂર્તસ્વરૂપ આપવા માટે શ્રી રાજીવ હરિશ્ચંદ્ર જાનીએ સંકલ્પ કર્યો. તેને બીજા ત્રણેક યુવાનોએ ટેકો આપ્યો. પરંતુ ઠંડીનું પ્રમાણ આ ડીસેમ્બરમાં ખૂબ રહ્યું. તેમાં ઉત્તર ભારતમાં તો તે સવિશેષ. એટલે બે સાધકોએ વિચાર માંડી વાળ્યો. છેવટે ત્રણ યુવાનો તૈયાર થયા. તેમાં ભાવનગરનો નિલેશ પાછળથી જોડાયો. આમ ચાર યુવાનોની ટુકડી હરિદ્વાર થઈ તા.૧૮/ડીસે. ૧૪ ના રોજ દેવપ્રયાગ પહોંચી.

આ ચાર સાહસિક યુવાનો હતા:—

શ્રી રાજીવ જાની (મુંબઈ)

શ્રી અશ્વિનભાઈ કાકા (વડોદરા)

શ્રી તારકભાઈ અમીન (વડોદરા) અને

શ્રી નિલેશભાઈ (ભાવનગર)

હરિદ્વારથી ચારે જણે પોતપોતાને ગમતી અને પોસાય એવી

નવી સાયકલો લીધી. તે લઈને તાતાસૂમોમાં દેવપ્રયાગ તા.૧૮મીએ પહોંચ્યા. બીજે દિવસે પૂ.શ્રીની સાધનાભૂમિ શાન્તાશ્રમને પ્રણામ—વંદન કરી સવારે પ્રસ્થાન કર્યું. પ્રસ્થાન પહેલાં એમને દેવપ્રયાગમાં રાજકોટના શ્રી દવેભાઈના પુત્ર અને પુત્રવધૂ અચાનક મળ્યાં. તેઓએ એમને કુંકુથી તિલક કરી વિદાય આપી. આ અણધાર્યા શુભ શૂકનથી હૃદયમાં આનંદ ને ઉત્સાહ વ્યાપી ગયો. લાગ્યું કે આપણી યાત્રા શુભ જ રહેશે, સારી રીતે પાર પડશે. એવી અંતર શ્રદ્ધા દઢ બની. ઠંડી તો ખૂબ હતી. થોડું ધુમ્મસ પણ ખરું. તેમાં પહેલા દિવસે જ દેવપ્રયાગથી હરિદ્વાર આવતાં ૨૫ કિ.મી. જેટલી ચઢાઈ આવે. વળાંકો પણ ખરા. વાહન વ્યવહાર થોડો ઓછો, છતાં ખૂબ સંભાળી સાયકલ ચલાવવી પડે. ચઢાઈમાં થોડું અંતર કાપતાં હાંફ ચઢી જાય. તો સાયકલનાં વ્હીલ પણ થોડાં આઉટ થયાં. તે હરિદ્વારમાં સીધાં કરાવ્યાં.

તે પછીની યાત્રા સુગમ રહી. રોજના સરેરાશ અંદાજે ૧૦૦ કી.મિ. જેવી સાયકલ યાત્રા કરીને ૧૧૦૦ કિ.મી.ની યાત્રા ૧૦ દિવસમાં પૂર્ણ કરી. ચારે યુવાન સાધકો સ્વર્ગારોહણ પહોંચ્યા. તો દરવાજે જ બેનોએ તેઓનું ખૂબ ઉષ્માભરે સ્વાગત કર્યું.

કુટિયામાં પૂ.માની ઉપસ્થિતિમાં સુખરૂપ યાત્રા પૂર્ણ થવા બદલ યાત્રીઓએ પ્રણામ કરી પૂ.મા—પ્રભુનો આભાર વ્યક્ત કર્યો. પૂ.માએ પણ તેમના સાહસ અને શ્રદ્ધાને બીરદાવ્યા.

પૂ.માને યુવાનો સાહસિક બને તે ખૂબ ગમે. સાહસ સાથે પૂ.મા શ્રદ્ધાને પણ જોડતા રહે, જેથી જીવન યાત્રામાં આવતી કસોટીઓમાંથી પાર ઉતારવાનું મનોબળ સાધકોમાં કેળવાય. સાથે જ પૂ.મા—પ્રભુ રક્ષા કરશે જ એવી શ્રદ્ધા વગર આવું સાહસ કરવા ભાગ્યેજ કોઈ પ્રેરાય. તેથી આ યુવાનો અભિનંદનના પાત્ર બની રહ્યા.

જીવનની ઉન્નતિના બાર મહામંત્રો

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી

★ પોતાનું કાર્ય સાચી સમજણ પૂર્વક સત્યનિષ્ઠાથી કરો.

★ આવક કરતાં ખર્ચ ઠીકઠીક ઓછો રાખજો; જેથી જીવન ચિંતામૂક્ત અને કરજ વગરનું રહી શકશે.

★ જીવનની પ્રત્યેક ક્ષણનો સદુપયોગ કરશો તો સમયના અભાવનો પ્રશ્ન સ્વયં હલ થઈ જશે.

★ સંપત્તિનું જતન કરો છો તેટલું જ જતન સંતતિને સંસ્કારિત બનાવવા માટે કરજો.

★ ખાનદાન અને ઉમદા મનુષ્યોની જ સોબત કરો.

★ સ્વચ્છતા અને વ્યવસ્થાનો જીવનનાં સર્વ ક્ષેત્રોમાં બરાબર ખ્યાલ રાખજો.

★ તમારી વાણી ધીમી, સાચી, મીઠી, ખપપૂરતી અને આદર દેવાવાળી રાખજો.

★ જીવનમાં પ્રભુ પર અતૂટ વિશ્વાસ રાખો. તેની સંપૂર્ણ શરણાગતિ કેળવો.

★ ઉત્તમ અને અધિકૃત ગ્રંથોનું વારંવાર નિયમિત વાંચન કરો.

★ શ્રદ્ધા, ધીરજ અને ખંતને કાર્યની સફળતા માટે પાયારૂપે સ્વીકાર કરો.

★ ધ્યેયનિષ્ઠ અને અડગ નિશ્ચયવાળા બનો.

★ પ્રત્યેક પ્રાણીમાત્રમાં પરમાત્માના દર્શન કરો, જેથી વિશ્વમૈત્રી અને ચિત્તની શાંતિનો અનુભવ થવા લાગશે.

ગ્રાહકોને ખાસ સૂચના

અધ્યાત્મ માસિકના જૂના અથવા નવા થયેલ ગ્રાહકોને એ વિનંતી છે કે તેઓનો ગ્રાહક નંબર સરનામાની કાપલી પર લખેલો હોય છે. તે માટે જીલ્લાનું નામ સૂચવતો ટૂંકો કોડ જેવો કે અમદાવાદ માટે AHM/ ભાવનગર માટે BVN/ સુરત માટે SUT આજીવન સત્ય માટેનો કોડ છે L.M(લાઈફ મેમ્બર) તો વાર્ષિક માટે છે. A.M(એન્યુઅલ મેમ્બર). તે પછી ગ્રાહકોનો નંબર જેમ કે ૨૫૧/૩૨૫, વગેરે પરદેશ માટે FLM or FAM.

ટેલિફોન ઉપર અત્રે વાત કરો ત્યારે આ વિગત સાથે તમારું નામ જણાવો. અંક ના મળ્યો હોય તો તે માસનું નામ. જેમકે ઓગસ્ટ, ડીસેમ્બર કે જાન્યુઆરિનો. સ્ટોકમાં હશે અંક જરૂરથી મોકલીશું.

નવા નોંધાયેલ ગ્રાહકે વાર્ષિક કે આજીવન લવાજમ ક્યારે મોકલ્યું. M.O થી કે કુરિયરથી, ચેક કે ડ્રાફ્ટથી, તે વિગત વગર તેમની ફરિયાદ અંગે તપાસ કરવામાં મુશ્કેલી પડે છે. એટલે નામ, પૂરું સરનામું ને મહિનો તેમજ તારીખ જણાવવા વિનંતી છે.

દર મહિનાની ૧૦ તારીખ પહેલાં મળેલ લવાજમના ગ્રાહકને તે માસનો અંક મોકલાવવા પ્રયત્ન કરાય છે તે પછી મળેલ લવાજમ ગ્રાહકને પછીના મહિનાથી અંક રવાના કરવામાં આવે છે. તેની નોંધ લેવી.

—વ્યવસ્થાપક તથા તંત્રી

સાધના

—પુરાતન બુદ્ધ

ભક્ત નરસિંહ મહેતાએ ભજન ગાયું છે કે : જ્યાં સુધી અંતરમાં રહેલ આત્મતત્ત્વનું ઓળખાણ ન થાય ત્યાં સુધી બધી સાધના જૂઠી છે. આપણા દેહ—મનને ઈશ્વરને પામવાનું સાધન બનાવી દઈએ તેને ‘સાધના’ કહેવાય.

દરેક કારીગર પોતાના સાધનને સારું રાખે છે. તેમ આપણે દેહ—મન—પ્રાણને સારાં રાખીએ તો સાધનાને પરિણામે સહુમાં ઈશ્વરનું દર્શન—અનુભવ થવા માંડે. ઈશ્વર એ જ સત્ય.

આપણું જીવન બે તત્ત્વોનું બનેલું છે : સ્થૂલ દેહ અને સૂક્ષ્મ આત્મા. સ્થૂલ તત્ત્વોને આપણે ‘પંચ મહાભૂત’ તરીકે જાણીએ છીએ. અને સૂક્ષ્મ પણ પાંચ તત્ત્વો છે, જેને આપણે મન તથા પાંચ ઇન્દ્રિયો મારફત અનુભવીએ છીએ. આપણે શાંતિથી શોધી કાઢવું જોઈએ કે આપણામાં ક્યાં ક્યાં સ્થૂલ તેમજ સૂક્ષ્મ તત્ત્વો કેવી રીતે કેવા પ્રમાણમાં કાર્ય કરે છે. જેમ કે, આપણામાં રહેલ સૂક્ષ્મ દષ્ટા પોતે દષ્ટિ વડે સ્થૂલ દૃશ્ય જુવે છે. આ ક્રિયા કેવા સંજોગમાં થાય છે તેના ઉપર વૃત્તિના ઘડતરનો આધાર રહે છે. જેમકે, દૃશ્ય જોવામાં જો કોઈ સ્વાર્થની વૃત્તિ હશે તો મનમાં વાસના ઈચ્છા પ્રગટશે, જેનું પરિણામ, કોઈક વિકારમાં આવશે. તેવી જ રીતે જો દષ્ટિમાં પરમાર્થ હશે તો મનમાં ભાવના જાગૃત થશે. પરિણામે, આપણે સંસ્કાર મેળવીશું. આ આખીય ક્રિયા બહુ સ્વાભાવિક રીતે થતી રહે છે.

તેથી આપણે ધ્યાન એટલું રાખવું કે સ્વાર્થને કાબૂમાં રાખીને

ફેબ્રુઆરી : ૨૦૧૪

૪૭

ભાવના દ્વારા જીવનને સંસ્કારસમૃદ્ધ બનાવતા રહેવું, જેથી જીવનનું સંશોધન કરવાનું બળ અંતરમાં કેળવાય.

સ્થૂલ દેહ ને સૂક્ષ્મ આત્માના સંબંધનું સંશોધન :

સ્થૂલ તત્ત્વ	સૂક્ષ્મ તત્ત્વ	વૃત્તિ	યોગનો પ્રકાર
૧. આકાશ	શબ્દ	કર્ણ	જ્ઞાનયોગ
૨. પૃથ્વી	સ્પર્શ	ચર્મ	કર્મયોગ
૩. તેજ	રૂપ	ચક્ષુ	ધ્યાનયોગ
૪. જળ	રસ	જિહ્વા	ભક્તિયોગ
૫. પ્રાણવાયુ	ગંધ	નાસિકા	રાજયોગ

ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે પ્રથમ આપણી જાતનું પૃથક્કરણ કરીને શોધી કાઢવું કે આપણામાં કઈ વૃત્તિ પ્રબળ છે. પછી જીવનસંશોધનનો માર્ગ નક્કી કરવો.

આપણે ધર્મ—ધ્યાન—વ્રત—ઉપવાસ એ બધું કરીએ છીએ તેનો હેતુ જીવનનું સંશોધન કરવાનો જ છે. સંશોધન એટલે વાસણને ઝાંખું પડતાં પહેલાં જ માંજીને ઊજળું રાખ્યા કરીએ તે. જીવનને સ્વાર્થ—મોહ—માયા વગેરેનો કાટ ન ચઢે તે માટે તેનું સંશોધન, તપાવીને શુદ્ધ રાખવા પુરુષાર્થ કરીએ છીએ. કાન વડે સાંભળીએ તેમાં સારું ગ્રહણ કરીને નઠારું દૂર રાખીએ એ વિવેક કર્યો કહેવાય. આવો વિવેક પાંચેય ઇન્દ્રિયોનાં કાર્યમાં કરતાં આવડે ત્યારે જ્ઞાનયોગ આપણને અનુકૂળ છે એમ કહી શકાય. પણ ઘણું સાંભળવા છતાં, વિવેકશક્તિ ન કેળવાય તો તેથી નાસીપાસ ન થવું. ચર્મ, ચક્ષુ, જિહ્વા અને નાસિકાની મદદ લઈને એકમાત્ર માણસ પાસે જ મનથી વિવેક કરીને સારું ગ્રહણ

૪૮

અધ્યાત્મ

કરી નઠારું છોડી દેવાની શક્તિ છે. તેથી માણસ સૌથી વધારે શક્તિશાળી પ્રાણી ગણાય છે. તે પોતાના સૂક્ષ્મ જ્ઞાન વડે સ્થૂલ વિજ્ઞાનનો સુમેળ કરી શકે છે તેનું કારણ પણ વિવેક જ છે.

પરંતુ આપણે બુદ્ધિના જમાનામાં માત્ર શ્રદ્ધા વડે જીવન ગાળીએ ત્યારે વધારે જાગ્રત રહેવું પડે છે; કારણ કે, બુદ્ધિશાળી લોકો તરત પૂછે છે કે આ તમે ધર્મસ્થાને જઈને જેને તેને માન આપીને પૂજા કરો તેમાં વિવેક ક્યાં રહેલો છે? આવો સવાલ નાસ્તિકવૃત્તિથી પૂછાય તો પણ આપણે આસ્તિકભાવથી જ શાંતિથી તેનો જવાબ આપવા માટે આવી રીતે તેઓને સમજાવવાનો પ્રયત્ન કરવો જોઈએ. આપણે સહુને માન આપીએ છીએ તેનો અર્થ એ છે કે, સહુ માટે ગુરુભાવ—પૂજ્યભાવ કેળવીએ છીએ. કારણ કે, ગુરુભાવ કેળવ્યા વગર જ્ઞાન મળતું નથી. બીજી રીતે કહીએ તો જ્ઞાનની કિંમત જ ગુરુભાવ છે. જ્યાં સુધી સહુના પ્રત્યે માન—ગુરુભાવ ન કેળવાય ત્યાં સુધી મનની દ્વિધા ન ટળે એટલે કે દ્વૈતનું અદ્વૈત ન થાય. ‘વેદ’ એટલે સંસ્કૃતમાં ‘જ્ઞાન’ એવો અર્થ છે. હવે, વેદાંત અથવા વેદનો જ્ઞાનનો અંત એટલે દ્વૈત એટલે કે એકતાનું જ્ઞાન. આમ તુલસીક્યારાથી શરૂ કરીને છેક પીપળા અને પથ્થર સુધી આપણે માન કેળવીએ છીએ તેનું કારણ એ બધાનો આધાર લઈને આપણે જ્ઞાન મેળવીએ છીએ તે જ છે.

આમાં બુદ્ધિપૂર્વક ન સમજી કે સમજાવી શકાય તેવું કંઈ જ નથી.

આધુનિક વૈજ્ઞાનિક પોતાની પ્રયોગશાળાનાં બધાં નાનાંમોટાં સાધનોને સ્વચ્છ ને વ્યવસ્થિત રાખે છે તેનો અર્થ એટલો જ છે

ફેબ્રુઆરી : ૨૦૧૪

૪૯

કે, તે વૈજ્ઞાનિક પોતાનાં સ્થૂલ સાધનો પ્રત્યે પહેલાં માન—ગુરુભાવ કેળવે છે, પછી જ પોતાનો પ્રયોગ સફળ થતાં તેને જ્ઞાન મળે છે. આપણે જીવનરૂપી પ્રયોગશાળામાં સંશોધન કરવા માટે જ આરંભમાં આસપાસનાં સહુ પ્રત્યે માન કેળવીને—સર્વભૂતહિતે રતા: બનીએ છીએ.

પરિણામે, જીવનમાં સદ્ભાવના પ્રગટાવવાનું જ્ઞાન થાય છે.

આપણે સહુની પ્રત્યે સદ્ભાવ—પ્રેમ રાખી શકીએ તો સમજવું કે આપણા જીવનની સાધના સાચી દિશામાં આગળ વધે છે અને જીવનનું સંશોધન પણ થઈ રહેલું છે. પરંતુ જો આપણે સદ્ભાવ પ્રગટ કરવાની શક્તિ ગુમાવીએ તો પછી આગળ વધવાના માર્ગો રૂંધાય છે. ‘યોગ’નો સાદો અર્થ આપણા જીવનને સારો હેતુ પાર પાડવા સાધન બનાવીએ એવો થાય છે. જ્ઞાન, કર્મ, ધ્યાન, ભક્તિ અને રાજયોગ એવા મુખ્ય માર્ગો અનુભવીઓએ બતાવ્યા છે. આ માર્ગોમાંથી જે આપણી શક્તિ અને વૃત્તિને અનુકૂળ થઈ પડે તેનો સ્વીકાર કરીને જીવવું જોઈએ.

અનુભવીઓ એમ કહે છે કે પ્રથમ તો જીવનનો હેતુ નક્કી કરી લો.

પછી જીવનની વૃત્તિઓને એ હેતુ પાર પાડવામાં સહાયક થાય તેવી બનાવો અને છેવટે જે પરિસ્થિતિમાં આપણે મુકાયા હોઈએ તે સ્થિતિને જ સાધન બનાવી દો.

એક અગત્યની વાત ગીતામાં ભગવાને સાધકો માટે સૂચવી છે કે, આપણે જીવનને સાત્ત્વિક બનાવવા માટે તેને

૫૦

અધ્યાત્મ

વિગતજવર—તાવ વગરનું કરવું.

આપણા સ્થૂલ દેહને તાવ આવે છે ત્યારે તે માટે આપણે દવા—ઔષધ લઈને તાવ દૂર કરીએ છીએ. પરંતુ આપણા મનને તાવ ચઢે છે ત્યારે તેને ઉતારવાની દવા ઝટ મળતી નથી; કારણ કે, મનને ચઢેલા તાવની દવા બહાર નથી પણ આપણા અંતરમાં જ છે. મનને તાવ ચઢે છે ત્યારે તે નાનકડા બાળકની માફક જે તે વસ્તુ મેળવવા માટે, વલખાં માર્યા કરે છે. આવું ન બને, એટલે કે મનને તાવ ચઢે નહીં એ માટે મનને સદા શાંત સ્વસ્થ સ્થિતિમાં રાખવું જોઈએ.

માણસમાત્ર એક પ્રકારના સૂક્ષ્મ તાવ—જવરથી પીડાય છે. એ તાવ પ્રથમ દૂર કરવો જોઈએ. જ્યાં સુધી અહંતા—માયા—મોહનો તાવ મનને લાગુ પડેલો હોય ત્યાં સુધી શાંતિનો સાચો અનુભવ કે અનુભૂતિ થઈ શકે નહીં. તેથી જ અનુભવીઓએ કહ્યું છે કે :

દેહાભિમાને ગલિતે, વિજ્ઞાને પરમાત્મની,

યત્રયત્ર મનો યાતિ તત્ર તત્ર સમાધયઃ

અર્થાત્ દેહનું અભિમાન ટળે ને તેથી પરમાત્માનું જ્ઞાન થાય, તો પછી મન જ્યાં જ્યાં કાર્ય કરે ત્યાં તે સમાધિસ્થ—શાંત રહે છે.

મનને શાંત રાખવું એ સૌથી મહત્વની હકીકત સ્વીકારાઈ.

તેથી, બધાં શાસ્ત્રોને અંતે આપણે બોલીએ છીએ—ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ.

શરીરના સૃષ્ટિ સાથેના સંબંધનું વિજ્ઞાન

—વિનોબાજી

સૂર્ય ઉપાસના

આપણા શરીરનો સૃષ્ટિ સાથે અત્યંત ગાઢ સંબંધ છે. આપણો દેહ એ આત્માની મૂર્તિ છે, એટલે મૂર્તિના નાતે જ દેહનો ઉપયોગ થવો જોઈએ. કબીરે કહ્યું છે તેમ ‘જયોં કી ત્યોં ધરિ દિની ચદરિયા’—એમ કરતાં આવડવું જોઈએ. આ દેહરૂપી ચાદર કાળજીપૂર્વક જતનપૂર્વક વાપરીને જેવી ને તેવી પાછી ધરી દેવાની છે.

સૂર્ય—કિરણોથી દેહમાં પ્રાણ—સંચાર

આપણો દેહ માટીનો બનેલો છે. જેમ માટી સૂર્ય—કિરણોથી તપે છે, તેમ આપણો દેહ પણ સૂર્ય—કિરણોથી તપવો જોઈએ. ખુલ્લી હવા અને સૂર્ય—કિરણોથી માણસ દીર્ઘાયુ થાય છે. તેનાથી દેહમાં દિવસભર સ્ફૂર્તિ રહે છે. અને આ સૂર્યકિરણો મેળવવા તમારે માત્ર તમારી ઘોલકી છોડીને બહાર આવવું પડે છે, બીજું કંઈ કરવું પડતું નથી. કંઈ તકલીફ લેવી પડે તો તે સૂર્ય—કિરણોથી દૂર રહેવા માટે લેવી પડે છે, તે મેળવવા માટે તો તમારે કશી મહેનત કરવી પડતી નથી. સૂર્ય—કિરણો મેળવવા માટે પૈસાનીયે જરૂર પડતી નથી. આપણી સામે આવડો મોટો સૂર્ય ઊભો છે. તેની સામે ખુલ્લો દેહ ધરવાની બુદ્ધિ આપણામાં હોવી જોઈએ. વેદોમાં પ્રાર્થના કરી છે કે હે ઈશ્વર! મને સૂર્ય—દર્શનથી દૂર ન રાખ. વેદ અને વિજ્ઞાન બંને કહે છે કે ખુલ્લા શરીરે રહો, શરીરને ઢાંકી દેવામાં કલ્યાણ નથી. શરીરની

ચામડીને સૂર્ય—કિરણોનો સ્પર્શ થવાથી ‘વિટામીન—ડી’ મળે છે અને અનેક રોગોનું નિવારણ થાય છે. શરીરને સૂર્ય—કિરણો નહીં મળે તો શરીર ફિક્કું પડતું જશે, નબળું પડતું જશે, અને આયુષ્ય પણ ઘટશે.

ઉનાળામાં ખેતરની માટી બહુ તપે છે. તેના ઉપર સૂર્યનો તાપ પડે છે, તો તે ગરમ થાય છે. જો સૂર્યનો તાપ ન પડે અને માટી ગરમ ન થાય, તો વરસાદ આવશે અને તમે બી વાવશો, તોયે પાક નહીં ઊગે. પાક એટલા માટે ઊગે છે કે સૂર્યનો તાપ માટીને ગરમ કરે છે, અને તેનાથી માટીમાં જાન આવે છે. પછી વરસાદ આવે છે તો પાક ઊગે છે. એવી જ રીતે આપણું શરીર પણ માટી છે. સૂર્ય—કિરણથી તે તપે છે, તો તેમાંયે જાન આવી જાય છે. એટલા વાસ્તે દિવસમાં થોડો વખત કલાક—દોઢ કલાક બિલકુલ ખુલ્લા ડિલે બહાર રહેવું જોઈએ અને સૂર્ય—કિરણો શરીર પર પડવા દેવાં જોઈએ. તેનાથી શરીરમાં પ્રાણ—સંચાર થાય છે.

સત્યતાને નામે કેટલું બધું ગુમાવીએ છીએ!

પરંતુ આજકાલ તો લોકો કોટ, પેન્ટ, બૂટ, મોજાં, નેકટાઈ વગેરેથી શરીર આખાને ઢાંકી દે છે. માત્ર મોઢું ખુલ્લું રાખે છે. આને તેઓ સત્યતા માને છે! પછી ક્ષયરોગ થાય, તો જાય છે તેનો ઉપચાર કરવા. ત્યાં આખા શરીરને ખુલ્લું કરીને તેને અલ્ટ્રાવાયોલેટ કિરણો આપવાં પડે છે. આ અલ્ટ્રાવાયોલેટ કિરણો એટલે સવારે સૂર્યોદય વખતનાં બાલ—કિરણો. પરંતુ શહેરોમાં તો મોટે ભાગે સૂર્ય—કિરણો મળતાં જ નથી. ભગવાને દેહની તંદુરસ્તી માટે જે ચીજ આપણને મફતમાં આપી રાખી

છે, તેનાથી આપણે વંચિત રહીએ છીએ!

સૂર્ય—કિરણોથી વંચિત રહેવાને કારણે બાળકોનું શરીર માયકાંગલું બને છે. એમનાં હાડકાં મજબૂત નથી બનતાં, વિકસિત નથી થતાં, તેમાં તાકાત નથી રહેતી. પછી ડોક્ટર કહે છે કે હાડકાંના વિકાસ માટે એમને ‘કોડ—લીવર—ઓઈલ’ પીવડાવવું પડશે. જ્યાં સૂર્યનો તાપ ઝાઝો નથી એવા ઠંડા પ્રદેશોમાં કદાચ આની જરૂર પડતી હશે. પરંતુ જ્યાં સૂર્યના તાપની કોઈ કમી નથી, એવા આપણા જેવા દેશોમાં તો ‘મહા કોડ—લીવર ઓઈલ’ વગર માગ્યું, વગર પૈસે ભરપૂર માત્રામાં મળી રહ્યું છે. તેનાથી કેટલું બધું ‘વિટામીન—ડી’ મળે છે! પણ આપણે તેનો ઉપયોગ નથી કરતા! આજે આવી દશા છે!

શરીર ને સૃષ્ટિનું પૂરતું જ્ઞાન જ ક્યાં છે?

પરંતુ મને ખાતરી છે કે જેમ જેમ વિજ્ઞાન વધતું જશે, તેમ તેમ માણસને આકાશનું મહત્વ સમજાશે, સૂર્ય—કિરણોનું મહત્વ સમજાશે, અને ખુલ્લી સ્વચ્છ હવાનું મહત્વ સમજાશે. સૃષ્ટિ ને શરીર સાથે જે સંબંધ છે, તેને વિજ્ઞાન સમજાવે છે. આજે માણસને શરીર અને સૃષ્ટિ, બંનેનું પૂરતું જ્ઞાન નથી. જ્યારે તેને બંનેનું અંતર્બાહ્ય જ્ઞાન થઈ જશે, ત્યારે તેને આ બધું સારી પેઠે સમજાઈ જશે. અને સૃષ્ટિ ને શરીરના સંબંધનું વિજ્ઞાન જાણ્યા બાદ માણસ આટલાં બધાં કપડાંથી પોતાના શરીરને ઢાંકી નહીં રાખે. ત્યારે તેના ધ્યાનમાં આવશે કે શરીરને સૂર્યનાં કિરણોની કેટલી બધી આવશ્યકતા છે. પછી તે ખુલ્લાં ખેતરોમાં કામ કરવા પણ જશે.

આમ, સૂર્ય—કિરણો અને ખુલ્લી હવાનો મહિમા અપાર છે.

સૂર્યનારાયણ આપણા મિત્ર તો છે જ, પણ ઉત્તમ વૈદ્ય પણ છે. ‘વૈદ્યો નારાયણો હરિ:’— એ વાક્યમાં સૂર્યનારાયણ તરફ પણ સંકેત છે.

સૂર્યનારાયણ ઉત્તમ વૈદ્ય પણ છે

આ વૈદ્ય આપણને એમ પણ કહે છે કે, સૂર્ય—કિરણોને કારણે તમારું ખાવાનું જલદી પચે છે. રાતે સૂર્ય—કિરણો ન હોવાથી પાચન—ક્રિયા મંદ પડે છે. તેથી રાતે તમારે હળવો આહાર લેવો જોઈએ. એવી જ રીતે ચોમાસામાં સૂર્યનારાયણ મોટે ભાગે નથી હોતા, ત્યારે પણ તમારી પાચનક્રિયા મંદ હોય છે અને તમને ભૂખ પણ ઓછી લાગે છે. એટલે ચોમાસામાંયે ઓછું ખાવું જોઈએ. ઉપરાંત, ચરક્સંહિતામાં એક જગ્યાએ કહ્યું છે કે ગાયનું સાંજના વખતનું દૂધ વધુ સારું હોય છે એટલે બને તો સાંજનું દૂધ પીવું જોઈએ. સવારનું દૂધ એટલું ઉત્તમ નથી હોતું, સાંજનું જ ઉત્તમ, કારણ કે ગાયો દિવસ આખો ખુલ્લામાં ફરતી રહે છે, ત્યારે એમને સૂર્ય—કિરણો બહુ મળ્યાં હોય છે. તેથી સાંજનું દૂધ વધુ સારું હોય છે. જ્યારે રાતભર ગાયો અંદર બેઠી રહી હોય, એટલે સવારનું એમનું દૂધ પ્રમાણમાં નબળું હોય છે. તેથી જેટલું સાંજનું દૂધ પીશો અને તેનું દહીં વગેરે બનાવીને ખાશો, એટલું વધારે લાભદાયી થશે.

‘મનુસ્મૃતિ’માં કહ્યું છે કે સવાર—સાંજ સંધ્યા કરશો, તો દીર્ઘાયુ થશો. એ વચન મિથ્યા નથી. સંધ્યા કરવા માટે પ્રાતઃકાળમાં જલદી ઊઠવું પડશે અને એટલા વાસ્તે રાતે જલદી સૂઈ જવું પડશે તથા સાંજે સંધ્યાને સમયે ચિત્ત એકાગ્ર કરવું પડશે, વિકારોને દૂર કરવા પડશે. આ બધું કરશો, તો નિઃસંદેહ

ફેબ્રુઆરી : ૨૦૧૪

૫૫

તમારું આરોગ્ય વધશે. માટે દીર્ઘજીવી બનવાનાં બીજાં પણ અનેક કારણો ને ઉપાયો હોઈ શકે, પણ આ પણ એક કારણ છે. આમ, આની પાછળ પણ ઋષિઓની દીર્ઘદષ્ટિ છે.

ઋષિઓએ સૂર્યનારાયણને પોતાની પ્રેમમૂર્તિ માન્યા. ત્યાર બાદ તેની સેવા, પૂજા, ઉપાસનાની વાત વિચારી. કઈ રીતે થઈ શકે સૂર્યની સેવા? તો થયું, જાગૃતિ જ સૂર્યની સૌથી મોટી સેવા છે. એટલા માટે તેના પહેલાં એટલે કે સૂર્યોદય થાય તે પહેલાં ઊઠી જઈએ, મુખ—માર્જન, સ્નાનાદિ વગેરેથી પરવારી જઈ સૂર્યનાં દર્શન કરીએ, સૂર્ય—નમસ્કાર વગેરે કરીએ, ધ્યાન—સંધ્યા આદિ કરીએ.

પ્રાણશુદ્ધિ, ચિત્તશુદ્ધિ, વિચારશુદ્ધિ

સવારે સૂર્ય—નમસ્કાર કરવામાં આવે છે. સૂર્ય—નમસ્કાર કરનારાને વ્યાયામનું ફળ તો મળશે જ, આરોગ્ય સારું રહેશે. પણ તેની સાથોસાથ સૂર્યની ઉપાસના થશે. આમ, બંને વાતો સધાય છે, તો સૂર્ય—નમસ્કારનો બેવડો લાભ થાય છે. આરોગ્ય લાભ ઉપરાંત આધ્યાત્મિક લાભ પણ થાય છે, બુદ્ધિની પ્રતિભા ખીલે છે. આપણા દરેક કામમાં શરીરની પુષ્ટિ તેમ જ આત્માની પુષ્ટિ, બંને તરફ ધ્યાન રહેવું જોઈએ. રોજ દિવસમાં થોડો વખત ખુલ્લામાં ફરવાનું રાખવું જોઈએ. તેમ કરવાથી ચિંતનમાં મદદ મળશે. આકાશ—સેવનથી બુદ્ધિ વિશાળ બને છે, સૂર્ય—કિરણોના સેવનથી બુદ્ધિ તેજસ્વી બને છે અને હવાના સેવનથી બુદ્ધિ મુક્ત બને છે.

આપણા વિચારોમાં સૂર્ય—કિરણોના પ્રવેશથી આપણે ચિત્તને પૂર્ણ કરીએ છીએ. બહાર વિશાળ આકાશ છે, તો હૃદયમાં પણ નાનકડું આકાશ છે. વિશાળ આકાશ નીચે બેસીને ધ્યાન કરવું

૫૬

અધ્યાત્મ

જોઈએ. વ્યાપક આકાશ નીચે એક બાજુ વાસનાશુદ્ધિ, પ્રાણ—શુદ્ધિ કરાય અને બીજી બાજુ સૂર્ય—કિરણોના પ્રવેશથી સંકુચિત વિચારોનો ત્યાગ કરાય. આને લીધે વ્યાપક આકાશનું અનુસંધાન અને સંકુચિત વિચારોનો ત્યાગ, બંને સધાય છે. સૂર્ય વિચારોનું પ્રતીક છે અને વાયુ વાસનાશુદ્ધિનું સાધન છે. વાસનાશુદ્ધિ માટે બૌદ્ધિક વિચારોને કાઢીને આત્મિક વિચારોને અંદર લેવા જોઈએ. બંને મળીને ધ્યાન થાય છે. આ માટે યોગીઓએ એક સાદો સરળ જપ શીખવ્યો છે. તે મંત્ર છે, સોહમ્ શ્વાસોચ્છવાસ સાથે જે હવા બહાર ફેંકાય છે, તે છે ‘અહમ્’ અને જે સારી હવા બહારથી અંદર લેવાય છે, તે છે ‘સઃ’ એટલે કે પરમેશ્વર. આમ, આપણું ચિત્ત શુદ્ધ વિચારોથી પરિપુષ્ટ બને છે. જ્યાં વિચારરૂપી સૂર્યનારાયણ પોતાનાં અનંત કિરણોથી, વિચારનાં અનંત પાસાંઓથી પ્રકાશિત થાય છે, ત્યાં અંધકાર ટકી નથી શકતો. સૂર્ય માણસની આંખોની સામે જે અંધકાર છે, તેને દૂર કરી નાખે છે. તમારી આંખો અને વિશ્વ વચ્ચે જે અંધકાર હતો તેને હઠાવી દઈને તે વિશ્વને શુદ્ધ સ્વરૂપમાં પ્રગટ કરી દે છે.

આપણાં શરીર—મન—બુદ્ધિ સાથે સૂર્યનો આવો ગાઢ નાતો છે.

જયપુર ફૂટ કેમ્પ

તા. ૫ માર્ચથી ૧૦ માર્ચ સુધી સ્વર્ગારોહણ અંબાજી ખાતે ફૂટ કેમ્પ યોજવામાં આવનાર છે. રસ ધરાવતી વ્યક્તિઓએ સ્વર્ગારોહણના મેનેજરશ્રીનો સંપર્ક કરવો.

ફોન નં. ૦૨૭૪૯ ૨૬૨૨૬૯

પૂ.માની ઇટાલી યાત્રા વેનીસથી ફ્લોરેન્સ

મા સર્વશ્રી

વિદેશયાત્રાના શ્રી ગણેશ શ્રી ગુરુભગવંતના મંડાયા. તા.૦૭/૦૭/૭૭ એ ધન્ય ક્ષણ હતી. એ મંગલ પર્વ હતું, એ સાત જુલાઈના પુનિત પગલે પગલે એક નહીં, અનેક વિદેશયાત્રાઓ થઈ. અ-ધ-ધ-ધ કેટકેટલી વાર શ્રી ગુરુભગવંત માને વિદેશ ઉતારી રહ્યા છે. સાથે સાથે વિવિધ દેશના દર્શન કરાવી રહ્યા છે.

હે વિદેશયાત્રી, હે વિશ્વયાત્રી આપના પાવન શ્રી ચરણોમાં પ્રણામ પ્રણામ પ્રણામ.

આજે બે કલાક ચાલવાની યાત્રા હતી. સાથે ગાઈડ હતા એટલે વેનીસની વિશેષતાઓ સમજાવતા સમજાવતા બતાવી રહ્યા હતા.

મા એ પદયાત્રામાં નથી જોડાયાં. વિશ્રામ સાથે વિશેષ માળા થઈ શકી.

૧૨ વાગ્યે આ વેનીસની ગલીમાં આવેલા વિશ્રામ સ્થાન સ્ટાર હોટલને સલામી ભરી.

નૌકામાંજ બધાનો સામાન મૂકાયો. અડધા કલાકની જળયાત્રામાં પછી વેનીસના એવા વિસ્તારમાં આવ્યા જ્યાંથી જમીનમાર્ગે હવે બસમાં જવાનું હતું.

૧૫ સીટની સરસ બસ હતી. બસમાં બેસીને MESTRE નામના વિસ્તારમાં અડધા કલાકમાં પહોંચી ગયાં.

અહીં ગોરમે ઈન્ડીયન રેસ્ટોરન્ટમાં ભોજન લેવાનું હતું.

રેસ્ટોરન્ટની બહાર ભારતીય સાડીમાં સજ્જ હાથ જોડીને ઉભેલું સરસ ચિત્ર હતું. જોતાં જ આપણું છે એવું લાગે.

મા બસમાં જ બેઠાં. બેન ક્ષીપ્રાએ ભોજનનો ત્યાગ કરી મા જોડે જ રહેવાનું પસંદ કર્યું.

ભોજન બાદ અઢી-ત્રણ કલાક ઇટલી દેશના વિવિધ વિસ્તાર પસાર કરતી બસ આગળ વધી રહી હતી.

પર્વતીય માર્ગ હતો પણ ક્યાંયે ઉંચે ચઢવાનું નથી. બધાજ માર્ગ પર્વતની અંદરથી સીધાજ કોતરીને બનાવ્યા છે.

આ ટનલ એક સાથે ત્રણ-ત્રણ ગાડી એક દિશામાં જઈ શકે તેવી અને લાઈટથી ઝળહળતી હતી. આજે ફ્લોરેન્સ જવાનું હતું. મિલાન નામના જાણીતા શહેરના પણ સાઈન બોર્ડ જોવા મળ્યાં.

ફ્લોરેન્સ સુરક્ષિત શ્રી હરિની કૃપાથી આવી ગયાં. ભારતીય શુદ્ધ શાકાહારી ભોજન પામી પરિતૃપ્ત થયેલી આપણી મંડળી મીઠી નિદ્રામાં પોઢી ગઈ. જાગ્યા ત્યારે ફ્લોરેન્સ આવી ગયું.

માર્ગમાં ઇટાલીયન ભાષામાં જ અંગ્રેજી લીપીમાં બોર્ડ વંચાતા હતાં.

POLIZIA
TURISTICT

AEROPORTO

એટલું તો સમજાઈ જાય કે પોલીસ, ટુરીસ્ટ, એરપોર્ટની વાત છે.

બાકીનાં એકપણ વાક્ય ના સમજાય. મોટે ભાગે અંગ્રેજી પણ ના જાણે, પ્રજા પોતાની જ ભાષા વધુ બોલે.

ફ્લોરેન્સ આવીને માત્ર ને માત્ર ૩, ૪ કલાક માળા જ કરી. મે માસની અતિગરમીમાં જે માળા સ્વર્ગારોહણમાં થઈ ન હતી તે દેવું ચૂકતે અહીં થઈ રહ્યું છે. ૭૫ ટકા માળાનું દેવું પૂરું થયું. એવું નોંધી શકાય.

એ રીતે યાત્રા મા માટે તો લાભદાયી જ છે.

મા તો ફ્લોરેન્સની હોટલમાં પ્રવેશ્યાં. ત્યાં જ હોટલના કર્મચારી ઈમરાન ઉભા જ હતા. હાથ જોડી નમસ્તે બોલ્યા.

મા અંદર આવીને હજી તો બેઠાં ત્યાંજ ભાઈ ઈમરાન બેન ક્ષીપ્રાને પૂછે છે, ‘આ કોઈ ધાર્મિક વ્યક્તિ લાગે છે.’ ક્ષીપ્રાએ કહ્યું, હા. એ અમારાં ગુરુ છે, હોલી મધર છે.

તો તરત જ ભાઈ ઈમરાન હાથ જોડીને ક્ષીપ્રાને કહે, મારે માટે પ્રાર્થના કરજો.

અને તરત જ ૧ ડીશમાં પાણીનો ગ્લાસ લઈને માને ખૂબ પ્રેમભાવથી ધરે છે.

મા ના પાડે છે. તો ઈમરાનને સમજાતું નથી કે કેમ ના પાડે છે. પછી સુરેશભાઈએ સમજાવ્યું ત્યારે તે ભાઈ ક્ષમા માંગતા હતા.

પ્રવાસમાં હોય ત્યારે પાણી નથી લેતાં તે જાણી એને થયું અરે, મેં પાણી આપવાની ભૂલ કરી એટલે ક્ષમા માંગી.

ભાઈ ઈમરાન કરાંચીના છે. ૧૦ વર્ષથી અહીં રહે છે.

કોઈકના મનઅંતરે શ્રી હરિ ક્ષણિક જગાડીને જણાવતા રહે છે.

જાણીને તરતજ પ્રાર્થના કરવાનું પણ શ્રી હરિજ કહેવડાવતા હશેને?

જેને જણાવવા માંગે તેને જ શ્રી હરિ જણાવે ને જણાવ્યા પછી, તે તે હરિમય થવા લાગે એવું અનુભવી સંતો કહે છે.

નિર્મળ મન અંતરે સ્વચ્છ પ્રતિબિમ્બ ઉપસે. નિર્મળ હૃદયમાં ભૂત ભાવિના પડદા પણ હઠી જાય. એ સત્ય દેશ હોય કે વિદેશ, સત્ય એટલે સત્ય તરીકે જ તે પ્રકાશતું રહે છે.

આજકાલ મા ‘કીર્તનની કુંજડાલી’ શ્રી માધવપ્રિયદાસનું પુસ્તક કોઈક કોઈક પૃષ્ઠ વાંચી રહ્યાં છે. પ્રત્યેક વાક્ય જાણે જાગ્રત કરતો એલારામ છે. યાત્રામાં જાણે એ ગ્રંથ મિત્ર, સાથી બનીને સંગાથ ધરી રહ્યો છે.

હે મારા સર્વ શ્રેષ્ઠ સંગાથી પરમ સખે પ્રભુ પ્રણામ પ્રણામ પ્રણામ.

(ક્રમશઃ)

રસેશ્વરી

(ગતાંગથી ચાલુ)

—શ્રી યોગેશ્વરજી

કૃષ્ણે એની પ્રાર્થનાને માન્ય રાખીને રુકમીનો નાશ કરવાને બદલે એના દાઢીમૂછના તથા મસ્તકના કેશ કાપી નખાવી એને એના જ દુપટ્ટાથી બાંધીને છોડી દીધો.

બળરામે પાછળથી એને બંધનમુક્ત કર્યો.

બધી રીતે અસહાય અને અશક્ત બનેલો રુકમી પોતાની પ્રતિજ્ઞાને અનુસરીને કુંડિનપુરમાં પાછો ફરવાને બદલે ભોજકટ નામનું નગર વસાવીને ત્યાં જ રહેવા લાગ્યો.

કૃષ્ણનો માર્ગ એવી રીતે સરળ બની ગયો.

‘ત્યારે તો રાજકુમારી રુક્મિણી સાથે એ પછી એ દ્વારકા આવ્યો હશે.’

રાધાની વાતનું સમર્થન કરતાં વિશાખાએ જણાવ્યું :

‘હા. રુક્મિણીને મેં પહેલવહેલી ત્યાં જ જોઈ. એને જોતાંવેંત જ મારા મનમાં એના પ્રત્યે પ્રેમ પેદા થયો. એ પણ મને પ્રેમપૂર્વક જોવા લાગી. એ છે જ પરમપ્રેમની મધુમય મૂર્તિ. સૌન્દર્યદેવી. એને એકવાર નિહાળ્યા પછી મન એની પ્રત્યે આકર્ષાયા વિના રહી શકતું જ નથી.’

‘દ્વારકા આવ્યા પછી શું થયું?’

‘રુક્મિણીની અદમ્ય ઈચ્છાને લક્ષમાં લઈને એણે એની સાથે લગ્ન કર્યું.’

રાધાની આંખમાં આંસુ આવી ગયાં.

‘કેમ? તને આંસુ કેમ આવ્યાં? હું ધારતી’તી જ કે આ

સમાચાર તારે માટે દુઃખકારક થઈ પડશે.’

‘એ દુઃખકારક નથી, સુખદાયક છે.’

‘તો પછી આંસુ?’

‘આંસુ સંતોષ અને આનંદનાં છે. અસંતોષ કે દુઃખનાં નથી. હું ઈચ્છતી જ હતી કે કૃષ્ણને સર્વપ્રકારે સુયોગ્ય પત્નીની પ્રાપ્તિ થાય. મારી એ ઈચ્છા સફળ થઈ એથી અધિક આનંદ બીજો કયો હોઈ શકે? મારા જીવનની એક અસાધારણ આકાંક્ષા પૂરી થઈ.’

‘ખરેખર?’

‘ખરેખર. રુક્મિણી ચિરાયુ થાય એવું ઈચ્છું છું. કોઈક વાર એને મળીને મને આનંદ થશે.’

‘એક બીજી વાત કહું? રુક્મિણી સુંદર છે પરંતુ તારાથી વધારે સુંદર નહિ. તારા જેટલી પણ સુંદર નહિ હોય.’

‘સુંદરતા તો શરીર સાથે સંબંધ ધરાવે છે ને? એ ક્યાં શાશ્વત છે?’

વિશાખાએ વિષયાંતર કરતાં કહ્યું :

‘રુક્મિણી ને કૃષ્ણનો લગ્નોત્સવ સમસ્ત દ્વારકામાં મનાવા માંડ્યો.

એ સમયની દ્વારકાની શોભા અનેરી હતી.

એને વર્ણવવાની મારામાં શક્તિ નથી અથવા છે તો અપર્યાપ્ત છે.

ઠેર ઠેર જાણે કે દિવાળી ઉજવાવા લાગી.

પ્રજાએ દિવસો સુધી એ લગ્નના અસાધારણ આનંદની અનેક પ્રકારે અભિવ્યક્તિ કરી.

વસુદેવ ને દેવકીના જીવનમાં એક અવનવા આનંદપૂર્ણ

અધ્યાયનો આરંભ થયો.

પરંતુ એક અગત્યની વાત કહું? રુક્મિણી તથા કૃષ્ણના પાણિગ્રહણ વખતે મને તારું સ્મરણ ખૂબ જ થઈ આવેલું. તને પણ કૃષ્ણ પર એવો જ પ્રેમ હતો ને? અરે એથીયે વધારે. એથી અનેકગણો વધારે!’

‘હતો જ નહિ, છે.’

‘અને તું પણ એને તારો કરવા માગતી’તી.’

‘એ મારો જ છે અને હું એની છું. લગ્ન કરવા કે ના કરવાથી એમાં કશો ફેર નથી પડતો.’

‘રાધાનો કૃષ્ણ સાથેનો સંબંધ શરીરનો નથી, આત્માનો છે.’ સુપ્રિયાએ સ્પષ્ટ કર્યું : ‘એનો પ્રેમ તદ્દન જુદો જાતનો છે. બીજાને એ પ્રેમને સમજતાં પણ વાર લાગે—કઠિન પડે તેમ છે.’

વિશાખા બોલી :

‘એ બરાબર છે છતાં પણ એ પ્રેમને સમજી શકું છું. આ તો એ વખતે મારા મનમાં જે ભાવો પ્રકટેલા તે કહી બતાવ્યા અને એ પણ છેક સંક્ષેપમાં.’

રાધાની આંખ આગળ કૃષ્ણ ને રુક્મિણીની મધુમય કલ્પનામૂર્તિ રમવા માંડી. એણે કહ્યું :

‘રુક્મિણી ખરેખર ભાગ્યશાળી કહેવાય. એ સિવાય એવો દેવદુર્લભ સરસ યોગ ના સાંપડી શકે. મારા અંતરને એ બધું સાંભળીને શાંતિ થઈ. મારા અંતરની એક જ ઈચ્છા છે કે એમનું લગ્નજીવન ખૂબખૂબ સુખી થાય.’

એ રાતે રાધાનું મન ભાતભાતના વિચારોમાં ડૂબેલું રહ્યું.

કૃષ્ણની સાથેની કાલિંદીતટ પરની પેલી પહેલી મધુમય

મુલાકાતથી માંડીને એમના વૃંદાવનના અંતિમ મેળાપ સુધીના અનેક પ્રસંગોને એ વાગોળવા લાગી.

ઘડીમાં હર્ષ તો ઘડીમાં વ્યથા, ઘડીમાં શાંતિ તો ઘડીમાં અશાંતિ જેવા વિરોધાભાસી ભાવોનો અનુભવ કરતાં એણે લગભગ રાતને પસાર કરી દીધી.

સવારે એણે સુપ્રિયાને કહ્યું :

‘રાતે તો મને ઊંઘ જ ના આવી.’

‘કેમ?’

‘બીજું શું કારણ હોય? આખી રાત કૃષ્ણની જ સ્મૃતિ રહી. એનાં સ્મરણો ઉપરાઉપરી સતાવતાં જ રહ્યાં.’

‘મને પણ રોજ કરતાં ઘણી ઓછી ઊંઘ આવી. કૃષ્ણની મનહર મૂર્તિ આંખ આગળથી ખસી જ નહિ. તારો અને એનો વિચાર જ આવ્યા કર્યો.’

થોડો વખત મૌન રાખીને સુપ્રિયાએ પૂછ્યું :

‘તારું અંતર દુઃખી તો નથી ને?’

‘દુઃખી શા માટે થાય?’

‘ભૂતકાળનો વિચાર કરીને.’

‘ભૂતકાળનો વિચાર દુઃખદાયક નથી, સુખકારક છે, મને એમાં લેશ પણ દુઃખ નથી લાગતું. કૃષ્ણનો વિરહ પહેલાં મારા મનને વ્યથિત કરતો’તો ખરો પરંતુ હવે મેં મારા મનને મનાવી લીધું છે. કૃષ્ણ મારી પાસે, પ્રાણની પણ પાસે છે એવું હું દિવસોથી અનુભવી રહી છું. એની સાથે મારો આત્મા જોડાઈ ગયો છે—મારા પ્રાણનું પ્રત્યેક પરમાણુ સંલગ્ન થયું છે.’

(ક્રમશઃ)